

تحلیل نقش برنامه ریزی گردشگری پایدار در ارتقای امنیت پایدار جزایر سه‌گانه ایرانی

سامان شافعی

چکیده:

گردشگری به دلایل متعددی پیشرفت کرده است و هدف اصلی آن تولید منافع اقتصادی از جمله درآمدهای ارزی، ایجاد درآمد، اشتغال‌زایی، افزایش درآمدهای دولت و کمک به تامین بودجه‌ی زیربنای گردشگری است که مصرف عمومی نیز دارند. توسعه صنعت گردشگری در هر کشور نشان از ثبات امنیت ملی در آن کشور است و نیز زمانی گردشگری در کشور رونق می‌یابد که توجه دولت آن برای تامین امنیت گردشگران بیشتر شده باشد. در این پژوهش به بررسی نقش و تاثیرات توسعه گردشگری بر ارتقای امنیت پایدار در جزایر سه‌گانه (ابوموسی، تنب بزرگ و کوچک) پرداخته شده است و روش تحقیق در این پژوهش روش توصیفی - تحلیلی است که منابع کتابخانه‌ای بخش مهمی از اطلاعات را شامل می‌شود و همچنین در بخش یافته‌های تحقیق از روش میدانی و با استفاده از مدل دلفی و ابزار مصاحبه و پرسشنامه و نظر متخصصین برای جمع‌آوری اطلاعات کمک گرفته شده است که نتایج حاصل از آن نشان می‌دهد که گردشگری و امنیت رابطه همسو و مستقیمی با هم دارند و این دو لازمه و موثر بر یکدیگر می‌باشند و در صورت توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه‌گانه سبب می‌شود دولت بیش از پیش متوجه حفظ امنیت این منطقه باشد و در صورتی که گردشگری در این منطقه توسعه پیدا کند و بی‌شک جامعه محلی به طور مستقیم و غیرمستقیم در آن ذینفع می‌شوند، خود جامعه محلی سعی در ثبات و حفظ امنیت منطقه خود کرده و در صورت توسعه گردشگری در این منطقه افراد نسبت به منطقه خود احساس رضایت و امنیت بیشتری خواهند داشت و طبعاً از مهاجرت به مناطق دیگر صرف نظر می‌کنند.

کلیدواژه: توسعه، گردشگری، برنامه ریزی، ارتقا، امنیت پایدار، جزایر ایران

۱- مقدمه:

امروزه صنعت گردشگری به دلیل منافع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی که برای کشورها به همراه دارد مورد توجه بیشتر کشورها قرار گرفته است و به نوعی صنعت جهان شمول شده است. هر ساله تعداد گردشگران در جهان و درآمد ارزی حاصل از آن افزایش می‌یابد. گردشگری طی شصت سال اخیر از رشد پیوسته‌ای برخوردار بوده است به طوری که به یکی از حوزه‌های اقتصادی پویا در جهان تبدیل شده است. طی سال‌ها ۱۹۵۰ - ۲۰۰۵، گردشگری بین‌المللی با نرخ رشد سالانه‌ی ۶۵ درصد از ۲۵ میلیون گردشگر در سال ۱۹۵۰ به ۸۰۶ میلیون نفر در سال ۲۰۰۵ افزایش یافت. امروزه گردشگری در حال مبدل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است و بسیاری از برنامه‌ریزان و صاحب‌نظران از آن به عنوان رکن اصلی توسعه‌ی اقتصادی یاد می‌کنند. گردشگری، ابزاری موثر برای انتقال ثروت و سرمایه از کشورهای توسعه‌یافته به کشورهای درحال توسعه و فقیر محسوب می‌شود. از جمله می‌توان به اشتغال‌زایی، کسب درآمد، جذب ارز، تقویت زیرساخت‌های اجتماعی، ارتقای فرهنگی و... اشاره کرد. براساس آمارهای سازمان جهانی گردشگری، این صنعت امروزه دومین منبع درآمد بیش از ۴۹ کشور جهان است. (متقی، ۱۳۹۵)

آنچه در مورد درآمدهای گردشگری اهمیت دارد اثر تکاثری است. اثر تکاثری بدین معناست که درآمدهای حاصل از گردشگری بارها و بارها در چرخه اقتصاد مقصد هزینه خواهد شد و بحثی که اهمیت گردشگری را در اشتغال زایی برجسته می‌سازد این است که گردشگری می‌تواند عامل مناسبی در ایجاد فرصت‌های شغلی برای نیروی انسانی بدون تخصص و کارگران نیمه‌ماهر به شمار می‌رود. (ضیایی، ۱۳۹۱) با نگاهی به روند توسعه صنعت گردشگری در جهان می‌توان دریافت که، برقراری امنیت و برخورداری گردشگران از احساس امنیت در ابعاد اجتماعی، محیطی، بهداشتی و خدماتی در مقصدها اهمیت فزاینده دارد. بر طبق پیش‌بینی‌های انجام شده سودهای حاصل از گردشگرهای موجود، در سبد جهانی، عاید کشورهایی خواهند شد که بسترهای لازم از جمله امنیت و خدمات را در بهترین شکل موجود آماده کرده‌اند. به علاوه، سازمان جهانی جهانگردی امنیت و آسایش را به عنوان یک قدرت جهانی برای حمایت از صنعت گردشگری مطرح کرده است و وقوع جنگ‌ها، درگیری‌های خشونت‌آمیز، جرایم علیه گردشگران، تروریسم بین‌المللی، بیماری‌های جدید و مسری و بلایای طبیعی و شرایط آب و هوایی نامساعد سبب شده که توجه بیشتری نسبت به نیازهای برقراری امنیت در مقصدهای گردشگری به وجود آید. (نوروزی، ۱۳۹۳)

گردشگری در کنار منافع بسیاری که برای کشورها دارد همواره بعنوان یک صنعت حساس و شکننده نگریسته می‌شود که به جام بلورینی تشبیه شده که کوچکترین تلنگوری در باب امنیت می‌تواند آسیب‌های مهلکی به این صنعت بزند.

۲- بیان مساله:

یکی از مهمترین تهدیدات داخلی، تفاوت یا عدم تعادل‌های منطقه‌ای، فضای مشهود بین مناطق مرکزی و مرزی می‌باشد. این عدم تعادل‌ها دو تأثیر عمده بر جای گذاشته است: در مرحله اول کند شدن حرکت توسعه را سبب گردیده و در مرحله دوم با گسترش ناامنی در مناطق مرزی، نهایتاً کل نظام توسعه، امنیت و مدیریت این مناطق را تحت تأثیر قرار داده است. بدین گونه اکثر کشورهای در حال توسعه دریافته‌اند، عمده‌ترین مسائل مربوط به ناامنی مناطق مرزی شان، ناشی از شرایط توسعه نیافتگی و پیامدهای تبعی آن بوده است. به عبارت دیگر، شرایط فقر و تنگدستی در این مناطق می‌تواند محیط مناسبی جهت بروز ناامنی و تحرک دشمنان در بهره‌برداری از سرپل‌های به وجود آمده در این نقاط فراهم آورد (احمدی پور، ۱۳۸۷: ۲). مناطق مرزی کشور به دلیل کمبود امکانات و عدم سرمایه‌گذاری‌های مناسب، همواره از نقاط محروم کشور محسوب می‌شوند. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد، پدیده‌هایی چون قاچاق کالا، مواد مخدر، شرارت و کشیده شدن مرزنشینان به فعالیت‌های غیرقانونی، ناشی از فقر و بیکاری و کمبود امکاناتی است که بر اثر عدم توجه به مناطق مرزی کشور به وجود آمده است (محمودی، ۱۳۸۹: ۳۷).

امروزه اکثر مردم، بیشتر از ناحیه، نگرانی‌های مرتبط با زندگی روزمره احساس ناامنی می‌کنند تا از ترس وقوع فاجعه‌ای جهانی، امنیت شغلی، امنیت درآمد، امنیت از بابت سلامت، امنیت زیست محیطی، ایمنی در برابر جرائم و جنایات و بسیاری ناامنی‌های دیگر، نگرانی‌هایی هستند که در زمینه‌ی امنیت انسانی در سرتاسر جهان احساس می‌شوند (علینقی، ۱۳۷۸: ۱۳۸). کشور ایران با هشت هزار کیلومتر خط مرزی آبی، کوهستان و بیابانی از کشورهای دارای مرز طولانی در جهان محسوب می‌شود. از نظر تنوع مسایل و مشکلات سیاسی و اجتماعی کشورهای همسایه، در جهان منحصر به فرد است.

گردشگری به دلایل متعددی پیشرفت کرده است و هدف اصلی آن تولید منافع اقتصادی از جمله درآمدهای ارزی، ایجاد درآمد، اشتغال‌زایی، افزایش درآمدهای دولت و کمک به تامین بودجه‌ی زیربنای گردشگری است که مصرف عمومی نیز دارند. (اینسکیپ، ۱۳۹۲: ص ۳۱، ۳۲) منافع صنعت گردشگری برای جوامع به گونه‌ای بوده است که در طول دهه‌های اخیر

گردشگری به یکی از مهم‌ترین بخش‌های فعال در عرصه تجارت داخلی و بین‌المللی تبدیل شده است و یکی از منابع مهم درآمدی برای بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به شمار می‌آید. (ضیایی، ۱۳۹۳: ص ۱۶)

توسعه صنعت گردشگری در هر کشور نشان از ثبات امنیت ملی در آن کشور است و نیز زمانی گردشگری در کشور رونق می‌یابد که توجه دولت آن برای تأمین امنیت گردشگران بیشتر شده باشد. مقاصد گردشگری در تمام نقاط مختلف یک کشور پراکنده است، در صورتی که امنیت در این مناطق تأمین شود، ضریب امنیت ملی آن کشور نیز افزایش می‌یابد و علاوه بر این، ورود گردشگران خارجی به یک کشور نه تنها موجب تهدید امنیت ملی نمی‌شود، بلکه به تحکیم آن نیز کمک می‌کند (سلطانی، ۱۳۸۸: ۸۸)

همانطور که اشاره شد صنعت گردشگری منافع بسیاری را برای مقاصد گردشگری به همراه خواهد داشت اما موردی که باید به آن توجه شود خاصیت شکننده بودن این صنعت است به طوری که صنعت گردشگری با مقوله امنیت رابطه‌ای مستقیم و لاینفک دارند چرا که در صورت وقوع کوچکترین حادثه تروریستی یا بزه‌های اجتماعی مانند دزدی، تجاوز، تیراندازی و سایر موارد می‌تواند مانند یک ضد تبلیغ برای مقصد گردشگری عمل کند و با توجه به نقش پر رنگ رسانه‌ای در عصر حاضر تبعات منفی برای مقاصد گردشگری خواهد داشت چرا که گردشگران به مقاصد ناامن و ریسک‌پذیر سفر نمی‌کنند. اما صنعت گردشگری خود می‌تواند عاملی هم برای توسعه و هم برای ارتقاء امنیت سیاسی، اجتماعی، و حتی اقتصادی باشد چرا که وقتی متولیان امر اقدام به برنامه‌ریزی توسعه مقصد گردشگری می‌کنند بی‌تردید می‌بایست به امنیت آن نیز تمرکز کنند و زمانی توسعه پایدار گردشگری مستمر خواهد بود که امنیت آن نیز پایدار باشد و نکته‌ای در این مورد وجود دارد این است که گردشگری به دلیل منافع اقتصادی که برای ساکنان جامعه میزبان به همراه دارد، و به نوعی می‌شود گفت جامعه محلی اولین ذینفع در منافع گردشگری خواهد بود بنابراین این بار خود جامعه محلی است که نه تنها خود از بزه‌های اجتماعی می‌کاهد بلکه در تلاش است تا موارد ناامن‌کننده مقصد را از بین ببرد و یک نوع مسئولیت برای او بوجود می‌آید چرا که می‌داند توسعه و پیشرفت خود در گرو حفظ امنیت منطقه می‌باشد. در این مورد مثالی می‌توان بیان کرد، در روزگاران نه‌چندان گذشته مردمان سرزمین‌های آفریقایی اقدام به شکار فیل‌ها برای تجارت عاج می‌کردند اما زمانی که گردشگری به این مناطق رسید و منافع آن برای بسیاری مبرهن شد زیرا بسیاری از مردمان سرزمین‌های اروپایی حاضر به پرداخت پول قابل توجهی برای تماشای لحظاتی از فیل زنده و حیات وحش آن منطقه هستند و اینک دیگر نه تنها جامعه محلی در آفریقا فیل‌ها را شکار نمی‌کند بلکه حتی اجازه شکار به سایر افراد را هم نمی‌دهد چرا که می‌داند توسعه خود در گرو امنیت پایدار منطقه است. بعلاوه برنامه‌ریزی توسعه گردشگری به توانمندسازی جامعه محلی کمک کرده (به صورت مستقیم، غیرمستقیم، القایی) و از مهاجرت افراد بومی جلوگیری می‌کند و سکونت در آن منطقه افزایش می‌یابد.

همانطور که اشاره شد بین توسعه گردشگری پایدار و ایجاد امنیت پایدار، ارتباطات معناداری وجود دارد. بنابراین پژوهش حاضر می‌کوشد تا ضمن بررسی اثرات این دو مقوله با یکدیگر به بررسی نقش امنیت و گردشگری بر یکدیگر و بالخصوص در جزایر سه‌گانه پیردازد چرا که با گذشت بیش از ۵۰ سال از آزادسازی جزایر سه‌گانه ایرانی از بیگانگان کماکان این مناطق از عدم توسعه، عدم کارکرد اقتصادی مناسب، مورد هجوم ادعاهای بی‌اساس بیگانگان و خطرات احتمالی امنیتی رنج می‌برد.

۳- ضرورت و اهمیت تحقیق:

اهمیت این پژوهش از آن جهت است که به گسترش و توسعه ادبیات موضوع یعنی نقش گردشگری بر امنیت و بالعکس کمک کرده و باعث جلب توجه‌ها به جزایر جنوبی ایران می‌شود، مناطقی که با وجود پتانسیل‌ها و منابع غنی نتوانسته‌اند آنطور که باید (مانند جزیره کیش و قشم) پذیرای گردشگران باشند. در صورتی که با حمایت دولت در ایجاد امنیت بیشتر، زیرساخت‌ها، مشوق‌های سرمایه‌گذاری در این مناطق و توسعه گردشگری و سودی که جامعه محلی از منافع اقتصادی گردشگری بدست می‌آورد خود جامعه محلی در جهت حفظ و بقای این امنیت و توسعه کوشش خواهد کرد.

۴- اهداف تحقیق:

- ۱- بررسی ادبیات تحقیق یعنی مبحث گردشگری و همچنین مقوله امنیت و ابعاد آن.
- ۲- بررسی و ارزیابی رابطه بین گردشگری و مقوله امنیت و تأثیری که این دو بر یکدیگر دارند.
- ۳- بررسی قابلیت‌ها، پتانسیل‌ها و فرصت‌های بالقوه گردشگری جزایر سه‌گانه.
- ۴- ارزیابی نقش و اثرات توسعه گردشگری در توانمندسازی، حفاظت، ارتقا و پایداری امنیت در جزایر سه‌گانه.
- ۵- ارائه پیشنهادات.

۵- روش تحقیق:

روش تحقیق در این کار پژوهشی، روش توصیفی - تحلیلی است و منابع اسنادی و کتابخانه‌ای (کتاب‌ها، مقالات و ...) و اینترنتی بخش مهمی از اطلاعات را شامل می‌شود و همچنین در بخش یافته‌های تحقیق از روش میدانی و با استفاده از ابزار مصاحبه و پرسشنامه و نظر متخصصین برای جمع‌آوری اطلاعات کمک گرفته شده است.

به دلیل اینکه موضوع پژوهش یک موضوع تخصصی می‌باشد و نظرات کارشناسان در نتایج آن موثر می‌باشد مدل استفاده شده در این کار پژوهش از تکنیک و مدل دلفی بوده بنابراین طبق تکنیک دلفی جامعه آماری این پژوهش از بین خبرگان و متخصصین آشنا به موضوع و همچنین منطقه مورد مطالعه (جزایر سه‌گانه) انتخاب شده‌اند.

در مدل دلفی، هیچ قانون قوی و صریحی در مورد نحوه انتخاب و تعداد متخصصان وجود ندارد و تعداد آنها وابسته به فاکتورهای نمونه، هدف دلفی یا وسعت مشکل، کیفیت تصمیم، توانایی تیم تحقیق در اداره مطالعه، اعتبار داخلی و خارجی، زمان جمع‌آوری داده‌ها و منابع در دسترس، دامنه مساله و پذیرش پاسخ است. تعداد شرکت‌کنندگان معمولاً کمتر از ۵۰ نفر و اکثراً ۱۵ تا ۲۰ نفر بوده است. هر چند در مقالاتی تعداد ۱۰ و تا بیشتر از ۲۰۰۰ نفر را نیز گزارش نموده‌اند. (ولی شریعت پناهی، ۱۳۹۶: ۲۱) بنابراین جامعه آماری ما را در این پژوهش، ۳۰ نفر از متخصصین، اساتید، فعالین رشته و صنعت گردشگری و همچنین حوزه امنیت را تشکیل داده‌اند.

در این پژوهش، در ابتدای کار برای جمع‌آوری اطلاعات برای بیان ادبیات و مبانی نظری تحقیق و پژوهش و همچنین شناخت و معرفی منطقه مورد مطالعه از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. و برای یافته‌های تحقیق از روش میدانی استفاده شده است. همانطور که ذکر شد از آنجا که در این پژوهش از مدل و تکنیک دلفی استفاده شده و جامعه آماری ما را متخصصین و خبرگان تشکیل داده‌اند، برای دانستن نظریات متخصصین از ابزار پرسشنامه و مصاحبه استفاده شده است.

یکی از قسمت‌های مهم هر روش تحقیق، تجزیه و تحلیل یافته‌هاست. این قسمت مشتمل بر توضیحات، جداول و همچنین تجزیه و تحلیل اطلاعات است. برای تحلیل یافته‌های پژوهش از روش‌های خاص آماری استفاده می‌شود و در این رابطه اطلاعات آماری جمع‌آوری شده برای مقایسه و تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش آماده می‌گردند. در تجزیه و تحلیل داده‌ها، پژوهشگر به دنبال

بدست آوردن نتایج مطلوب درباره‌ی جامعه‌ی مورد بررسی بوسیله‌ی مشاهداتی، که از جامعه (نمونه) استخراج گردیده‌است، می‌باشد. بدین منظور، با استفاده از روش‌های آماری ابتدا به توصیف داده‌ها پرداخته شده، آنگاه نتایج به دست آمده مورد بررسی و تفسیر قرار می‌گیرند. در این پژوهش، استخراج نتایج مربوطه با استفاده از نرم افزار SPSS انجام گرفته است. بنابراین، با توجه به مطالب فوق ابتدا به بیان جداول و سپس به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته خواهد شد.

۶- سوال تحقیق:

۱- برنامه ریزی توسعه گردشگری چه تاثیری در ارتقای امنیت پایدار و وفاداری جامعه محلی به محل سکونت خود در جزایر سه گانه خواهد داشت؟

۷- فرضیه های تحقیق:

- ۱- به نظر می رسد که توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث ارتقای امنیت در همه شاخص ها توسط دولت می شود.
- ۲- به نظر می رسد که توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث حفظ امنیت در همه شاخص ها توسط جامعه محلی می‌شود.
- ۳- به نظر می رسد که توسعه گردشگری در جزایر سه گانه با توانمندسازی میزبان ، بر ایجاد وفاداری جامعه محلی به سکونتگاه و عدم مهاجرت تاثیر گذار است.

۸- پیشینه تحقیق:

- کاسویک (۲۰۱۳)، در تحقیق خود با عنوان توسعه گردشگری و تأثیر آن بر ثبات سیاسی بیان می کند که گردشگری یکی از مواردی است که بعد از منازعات سیاسی و جنگ می تواند بهتر از سایر بخش ها به تشویق و همکاری بیانجامد. همچنین پروژه های گردشگری مشترک بین ذینفعان و جوامع مختلف می تواند میان مردم را اصلاح و اختلافات را کاهش دهد و به همبستگی و آشتی اجتماعی کمک نماید.

- موقریاک و قربانی (۱۳۹۷). در پژوهشی با عنوان "جایگاه گردشگری در امنیت ملی و روند توسعه کشورها (مطالعه موردی: کشور ایران)" با روش تحلیلی-توصیفی به بررسی این موضوع پرداخته است که نتایج حاصل از یافته ها تایید می کند که امنیت ملی کشورها از جمله ایران رابطه مستقیمی با توسعه و گردشگری آنها دارد.

- هزار جریبی (۱۳۹۰)، در مقاله ای با عنوان "احساس امنیت اجتماعی از منظر توسعه گردشگری"، به بررسی توسعه گردشگری می پردازد که هدف آن شناخت میزان احساس امنیت و تعاملات مردم با گردشگران بوده است و نتایج حاکی از آن است که بین احساس امنیت و گردشگری رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد. به عبارتی هرچه مقدار احساس امنیت گردشگران افزایش یابد، به همان اندازه تمایل آن ها به اقامت در ایران و حتی سفرهای مجدد بیشتر است. مقایسه‌ی احساس امنیت از منظر گردشگران خارجی برای سفر به ایران حاکی از آن است که گردشگران آفریقایی بیشترین احساس امنیت و گردشگران اروپایی کمترین احساس امنیت را داشته اند. به طور کلی احساس امنیت گردشگران تقریباً در سطح بالایی قرار دارد، لذا تمایل به سفر مجدد در بین گردشگران نیز بالا بوده است. از این رو مشارکت مردم و متصدیان مربوطه کشور در امر حفاظت محیط زیست جهانی، میراث فرهنگی و طبیعت به عنوان عامل مؤثری در توسعه صنعت جهانگردی کشور کمک نماید.

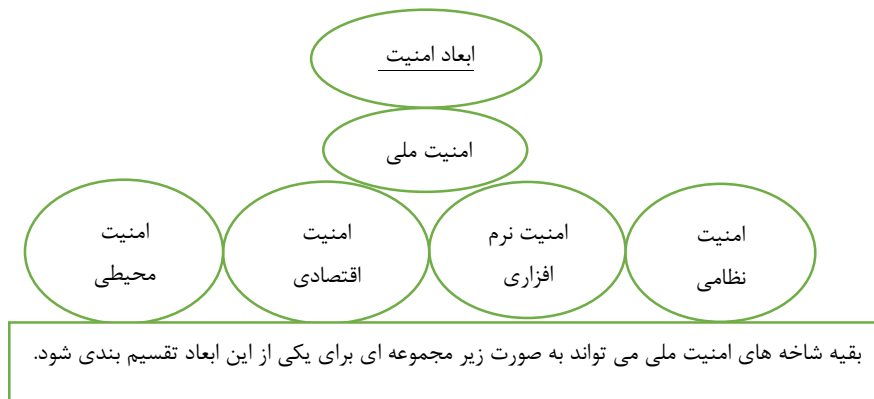
- صیدایی و هدایتی مقدم (۱۳۸۹). در پژوهشی با عنوان "نقش امنیت در توسعه گردشگری" ضمن بررسی اهمیت گردشگری و نقش امنیت در توسعه توریسم پایدار به بررسی موانع اصلی توسعه جهانگردی در ایران پرداخته و راهکارهایی در زمینه ارتقای صنعت گردشگری ارائه کرده است.

۹- مبانی نظری :

تعریف امنیت:

واژه امنیت معادل واژه (Security) است، ریشه لاتین این واژه (Securas) است این لغت به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است. در انی خصوص امنیت را، محافظت در مقابل خطر، احساس ایمنی و رهایی از تردید، تعریف کرد. به عبارت دیگر امنیت در خود حامل معانی اطمینان، عدم خوف، در امان بودن و نهراسیدن است. یعنی از احساس امنیت (حالت و موقعیت های ذهنی) تا ایمنی و اطمینان خارجی (موقعیت های عینی و برونی) در این واژه نهفته است. مفهوم امنیت را مصونیت از تعرض و تصرف اجباری و بدون رضایت در مورد افراد، به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی های مشروع و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی ها و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیر متقربه و در کل هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد تعریف نمود. (موقریاک، ۱۳۹۷)

ابعاد امنیت:

نمودار (۱): ابعاد امنیت (تهیه نمودار از نگارنده)

امنیت نظامی:

درگیری مسلحانه و جنگ و خونریزی عمری به طول تاریخ بشریت دارد. همه ما با داستان قتل هایبیل توسط قابیل که در ابتدای زندگی بشر بر روی کره خاکی رخ داده است آشنا هستیم. با تورقی کوتاه در کتاب تاریخی می توان دریافت که تاریخ زندگی بشریت با جنگ بر سر مسائل مختلف گره خورده است. هر چند در برهه هایی از تاریخ این امید در میان دانشمندان و متفکران به وجود آمده است که با توجه به پیشرفت های انسانی دوران خونریزی تمام شده است اما خیلی زود همه این امیدها به ناامیدی تبدیل شده است. به طور کلی مصونیت یک فرد، گروه و ملت از تعرض و تجاوز فیزیکی مسلحانه به حقوق مشروعش را امنیت نظامی می نامند. امنیت نظامی قدیمی ترین بعد امنیت ملی است. در مقام بررسی بعد نظامی امنیت ملی، تاکید بر مسئله حفاظت مستقیم فیزیکی از قلمرو دولت و ساکنان آن فراتر رفته است. در مسئله دیدگاه ملی از امنیت نظامی، در حالی که توانایی جنگ کردن و پیروزی نظامی در آن، هنوز هم هدف محوری است ولی در بسیاری از کشورها، تاکید بر جنگ سنتی به سوی کشمکش

غیرسنستی کم شدت معطوف شده است. پژوهشگران این حوزه باید توجه داشته باشند که امنیت نظامی در فقه سیاسی شیعه با امنیت نظامی در سیاست غیراسلامی تفاوت بسیار دارد. امنیت نظامی در دیدگاه شیعه به صورت جهاد دفاعی تبلور یافته که این جهاد با هدفی مقدس، امنیت را در میان ملت اسلامی عملی نماید.

امنیت نرم افزاری:

امنیت نرم افزاری به طور کلی شامل امنیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی یک جامعه است. البته باید به این نکته توجه داشت که در بسیاری از کتب و مقالات بجای استفاده از اصطلاح امنیت نرم افزاری، اصطلاح امنیت سیاسی/ اجتماعی به کار رفته است که در محتوا تفاوت چندانی وجود ندارد. رابرت ماندل معتقد است که در دیدگاه ملی هدف از این بعد امنیت، حفظ حکومت و ایدئولوژی آن و نیز هویت خاص جامعه است. در حال حاضر بعد امنیتی مزبور با توجه به کاهش کنترل حکومت ها بر جوامع خود، ظهور جنبش های جدایی طلب فرو ملی، افزایش نیروهای نفوذکننده متقابل (به خصوص افزایش روزافزون مهاجرت و جریان حرکت پناهندگان) و چهارچوب های در حال تحول داخلی و خارجی، تحت فشارهای بی سابقه ای قرار دارد. به طور خلاصه می توان امنیت نرم افزاری (در بعد ملی) را مصونیت یک ملت از تعرض و تجاوز به حقوق سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مشروعش تعریف کرد. ما در قرآن کریم با واژه ایمان بسیار برخورد می کنیم که یکی از کلمات هم خانواده با امنیت است، تاکید فراوان بر ایمان حکایت از این دارد که قرآن بالاترین نقش و کارکرد خود را متوجه امنیت روحی، معنوی و فرهنگی آدمی نموده است. شهید مطهری در مقام یک نظریه پرداز بزرگ اسلامی، یکی از جدی ترین خطرات برای کشور را عدم استقلال فرهنگی بیان می کند. مقصود ایشان از تعبیر استقلال فرهنگی تکیه محض بر ایدئولوژی اسلام و پرهیز از التقاط در قالب تجددگرایی است. ایشان معتقدند: که التقاط ما را به فنا خواهد کشید و التقاط یک خطر بزرگ برای انقلاب اسلامی و انقلابیون است. ایشان اضافه می کنند که با وجود دست یابی به استقلال سیاسی و استقلال اقتصادی، اگر استقلال سیاسی محقق نشود، ناکام خواهیم ماند. اگر مکتب مستقل خودمان را ارائه نکنیم، انقلاب ما به نتیجه و ثمر نمی رسد. جذب مکتب های دیگر می شویم ولو اینکه رژیم را عوض کردیم و استقلال سیاسی و استقلال اقتصادی به دست آوردیم، اما اگر به استقلال فرهنگی و به خصوص به استقلال مکتبی نرسیم، باخته ایم ... ما باید نشان بدهیم جهان بینی اسلامی نه با جهان بینی شرقی می سازد نه با جهان بینی غربی.

امنیت اقتصادی:

می توان گفت که امنیت اقتصادی عبارت است از برقراری نظم بین عوامل اساسی کلیه مایحتاج معیشتی انسان، یعنی منابع اولیه، تولید، توزیع کار و درآمد اعضای جامعه، به طوری که نیازهای ضروری آن ها تامین شود و آن ها از فقدان و یا حتی احتمال فقدان این ضروریات احساس خطر ننموده و آرامش و آسایش آن ها سلب نگردد. اهمیت این بعد از امنیت به قدری زیاد است که حضرت امیرالمومنین، علی (ع) برقراری این بعد از امنیت را در کوفه مایه مباهات خود می دانند و می فرمایند: همه افراد کوفه اکنون دارای وضع خوبی هستند، حتی پایین ترین افراد هم نان گندم می خورند، خانه دارند و آب آشامیدنی خوب استفاده می کنند. برخی متفکران عرصه امنیت ملی معتقدند امروزه بعد اقتصادی امنیت ملی اهمیت بیشتری نسبت به سایر ابعاد دارد و این اهمیت به صورت روزافزونی در حال افزایش است. در گذشته اقتصاد از این نظر مهم بود که پشتوانه و یکی از مولفه های قدرت نظامی محسوب می شد اما رفته رفته با اهمیت یافتن رفاه در جامعه و تبدیل شدن آن به یکی از ارزش های حیاتی، اهمیت بعد اقتصادی امنیت ملی بسیار افزایش یافته است. یکی از تعاریف پذیرفته شده عمومی امنیت اقتصادی، تعریف رابرت ماندل است که معتقد است: امنیت اقتصادی یعنی مقدار تولید کالا و خدمات توسط یک کشور، تحت شرایط آزاد و عادی بازار، قابل عرضه در بازارهای بین المللی بوده و هم زمان درآمد واقعی شهروندان را نیز افزایش دهد. به عنوان مثال ایالات متحده حفظ موقعیت رقابتی مناسب خود در مقابل ژاپن و آلمان را، در زمینه ی اقتصادی یک موضوع مهم امنیتی قلمداد می کند. به نظر می رسد

در تفکر اسلامی، امنیت اقتصادی یعنی مردم در دارائی‌های خود امنیت داشته باشند و دولت به عنوان اصلی‌ترین منبع تامین امنیت در تمامی سطوح، با مدارا و رعایت عدل و انصاف و با توجه به دیگر اخلاق پسندیده اسلامی، به اصلاح امور بپردازد و با فساد مقابله و مبارزه نماید. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز طبق اصل ۴۳ اهمیت ویژه‌ای برای این بعد امنیت در نظر گرفته شده است. با توجه به اهمیت بالای تهدیدات امنیتی در بعد اقتصادی و مشکلاتی که کشورمان در سالیان گذشته در این حوزه دچار شده است، مقام معظم رهبری نیز بارها با تاکید بر لزوم مقابله جدی با تهدیدات امنیت اقتصادی، با تاکیدات فراوان خود و ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی سعی در نشان دادن اهمیت این حوزه برای مسئولین و آحاد مردم داشته‌اند.

امنیت محیطی:

یکی از نامحسوس‌ترین و درعین حال جدیدترین ابعاد امنیت ملی در دید پژوهشگران این حوزه، بعد محیطی امنیت ملی است. محیط زیست از آن جنبه‌هاست که می‌تواند موجبات تقویت بنیه‌های اقتصادی و سلامت جسمی و روانی هر کشور را فراهم سازد، عاملی مطلوب و تقویت‌کننده در جهت اهداف امنیت ملی به شمار می‌آید.

قرآن کریم در بیان اهمیت برقراری این بعد از امنیت که در صورت سلطه ظالمان بر زمین از بین می‌رود، می‌فرماید: وقتی در زمین سلطه می‌یابند در ایجاد فساد در زمین می‌کوشند و به این وسیله کشاورزی را از بین برده و نسل‌ها را به هلاکت می‌رسانند. برخلاف تصور عمومی، منابع اسلامی بسیار به این بعد پرداخته‌اند و قرآن و احادیث مملو از توصیه‌ها برای حفاظت از محیط زندگی و منابع موجود است. حتی می‌توان گفت که از نگاه اجتماعی، مفهوم اسراف که از مهم‌ترین مسائل پرداخته شده در اسلام است، به همین حوزه مربوط است. به صورت تقریباً قطعی می‌توان گفت ارزش‌هایی مثل حفاظت از جنگل‌ها، جلوگیری از تخریب لایه اوزن و گرم شدن زمین، مقابله با باران‌های اسیدی و ضایعات سمی، ارزش‌هایی جهان‌شمول و همگانی هستند که همه کشورها و حکومت‌ها علاقه دارند در این زمینه‌ها اقداماتی انجام دهند. طبق پیش‌بینی بسیاری اندیشمندان تاریخ، چالش‌های بزرگ امنیتی در آینده احتمالاً با مسئله کمبود منابع و به خصوص کمبود آب و انرژی رابطه بسیار نزدیکی خواهد داشت. اخیراً ملاحظات مربوط به رشد سریع و بی‌رویه جمعیت، کاهش منابع طبیعی و گسترش غیرقابل کنترل آلودگی‌های صنعتی و معدنی نیز صحنه اصلی تفکر روابط بین‌المللی پژوهشگران، سیاست‌گذاران و توده‌های مردم، در خصوص روابط بین‌الملل شده است. (صالح‌نیا، ۱۳۹۵)

امنیت پایدار:

امنیت پایدار^۱ امنیتی است که همه عوامل به طور پیوسته به‌کار گرفته می‌شوند تا ارزش‌های اساسی، مورد هجوم واقع نشوند (نوروزی، ۱۳۸۵: ۱۴۱). امنیت پایدار ناظر بر درک جامعی است که بر پایه آن به همه عوامل مؤثر سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی در کنار یکدیگر و در تعامل با هم توجه می‌شود. طرح مفهوم امنیت پایدار مختص یک مفهوم نو در مباحث امنیتی است. امنیت پایدار، مستلزم توجه به تمامی وجوه امنیت است. امنیت در عصر جهانی شدن را باید در تعامل و تقابل با موضوع‌هایی

¹Sustainable Security

مانند رژیم بین‌المللی، هنجارها، توسعه، وابستگی متقابل، بازیگران بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی تفسیر کرد. مقوله‌های امنیت پایدار دارای دو مؤلفه امنیت داخلی و امنیت خارجی یا بین‌المللی است. در واقع امنیت پایدار تنها با اشراف به مؤلفه‌های قدرت ملی و در قبال پدیدارهای داخل هر جامعه محقق نمی‌شود، بلکه یک بعد مهم امنیت، ناظر بر امنیت در روابط خارجی است. برای تحقق امنیت پایدار باید منبع تهدید شناخته شود و مشخص گردد که تهدید مورد نظر منشأ خارجی یا داخلی دارد.

شاخص‌های امنیت پایدار عبارت‌اند از:

- ۱- وجود توان بازدارندگی در برابر تهدید خارجی؛
  - ۲- برخورداری از سیاست خارجی موفق و تعامل با کشورهای تأثیرگذار جهان؛
  - ۳- داشتن قدرت اقتصادی؛
  - ۴- نظام حکمرانی خوب.
- برنامه توسعه سازمان ملل و بانک جهانی شاخص‌های هشت‌گانه مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، اجماع-سازی، عدالت و انصاف، کارایی و اثربخشی و پاسخ‌گویی را برای حکمران خوب ارائه کرده‌اند.

ابعاد و مؤلفه‌های امنیت پایدار در سند چشم‌انداز کشور ما عبارت است از:

- ۱- کشور امن؛
  - ۲- امنیت اقتصادی؛
  - ۳- بازدارندگی همه‌جانبه؛
  - ۴- دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان (علایی، ۱۳۹۱)
- مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده امنیت پایدار در سند چشم‌انداز در افق ۱۴۰۴ کشور ما داشتن جامعه‌ای «امن»، «با ثبات»، «توسعه‌یافته» و «الهام‌بخش» است.

امنیت پایدار بر مفهوم پیشرفته‌تری از امنیت تأکید دارد، که برپایه‌ی نیاز دنیای جدید تغییر بنیادین از نگرش کنونی به امنیت ایجاد شده است. مفهومی که در برگیرنده‌ی جهانی شدن امنیت است و بر خصوصیت مشترک مردم دنیا یعنی انسانیت بنا می‌شود.

بنابراین، امنیت پایدار ترکیبی از سه رهیافت است:

- الف- امنیت ملی یا ایمنی دولت‌های ملی؛
- ب- امنیت انسانی یا زندگی بهتر و ایمنی برای مردم؛
- ج- امنیت جهانی یا منافع مشترک همه‌ی مردم زمین. (پورسعید، ۱۳۹۲: ۲۹-۲۸)

گردشگری:

کلمه "گردشگری" اغلب با افرادی که در تعطیلات هستند مرتبط است. نوعی از فعالیت‌های اوقات فراغت است که دور از خانه صورت می‌گیرد (و همچنین دور از محل کار). با این حال، مردم می‌توانند به دلایلی غیر از تعطیلات را دور از خانه سپری کنند. مثلاً: برای کسب و کار و یا برای شرکت در کنفرانس یا دیدار دوستان و بستگان. که این افراد نیز به عنوان "گردشگران" طبقه‌بندی می‌شوند که ممکن است در بعضی موارد باعث سردرگمی شود. در حقیقت تعاریف متعددی از گردشگری و گردشگر وجود دارد اما سازمان جهانی گردشگری (WTO) یک تعریف مشخصی را ارائه داده است: در رابطه با گردشگری بین‌المللی، تمایز است بین گردشگری که حداقل ۲۴ ساعت را در یک کشور می‌ماند و بازدیدکننده روزانه که کمتر از ۲۴ ساعت می‌ماند. گردشگری داخلی نیز داریم در واقع در داخل کشور صورت می‌گیرد. اما تمایز همان‌زمان توسط سازمان جهانی گردشگری انجام نمی‌شود که البته سازمان‌های گردشگری داخلی یا ملی می‌توانند چنین تمایزی را ایجاد کنند. (Hughes, 2000, p. 31)

گردشگری عبارت از مجموعه تغییرات مکانی انسان‌ها و فعالیت‌هایی است که از آن منتج می‌شود. این تغییرات، خود ناشی از به واقعیت پیوستن خواست‌هایی است که انسان را به جابجایی وادار می‌کند و بالقوه در هر شخص با شدت و ضعف متفاوت وجود دارد. (بابایی همتی، ۱۳۹۳: ص ۱۳)

گونه‌شناسی گردشگری:

در ابتدا باید اشاره شود که معیارهای مختلفی برای گونه‌شناسی گردشگری وجود دارد. برخی گردشگری را براساس انگیزه سفر، مدت سفر، ماهیت فعالیت‌ها، محل انجام فعالیت، نوع جاذبه‌ها، چگونگی ساماندهی مسافرت و ... تقسیم‌بندی می‌کنند. گونه‌شناسی گردشگری بر مبنای محیط جغرافیایی: محیط جغرافیایی بستر کلیه فعالیت‌های انسانی از جمله فعالیت‌های گردشگری است. بسته به اینکه گردشگری در چه مکانی و مبتنی بر کدام یک از منابع جغرافیایی باشد می‌توان از گردشگری شهری، روستایی، عشایری و یا گردشگری ساحل، بیابان، کوهستان و جنگل و همچنین گردشگری مجازی نام برد. گردشگری فضایی، صنعتی و گردشگری مجازی از دیگر انواع تقسیمات بر اساس محیط تحقق فعالیت‌های گردشگری است.

گونه‌شناسی گردشگری بر مبنای نوع (ماهیت) فعالیت: فعالیتی که گردشگر در مقصد به آن می‌پردازد مبنای دیگری برای تفکیک و تشخیص انواع گردشگری است. بر این اساس می‌توان انواع گردشگری را به گردشگری تفریحی، تجاری، فرهنگی، درمانی، مذهبی، علمی، ماجراجویانه، ورزشی، بازدید از اقوام و آشنایان (VFR)، طبیعی و همچنین سلامت، آموزشی، ورزشی، نوستالژیک تقسیم کرد. گونه‌شناسی بر مبنای اثرات گردشگری: یکی از اولین گونه‌شناسی‌هایی که بر مبنای اثرات صورت گرفت، توسط گری (۱۹۷۰) و با ابداع دو مفهوم "آفتاب‌دوست" و "سفر دوست" مطرح شد که در آن گردشگری "آفتاب‌دوستانه" و انگیزه سفر اساساً میل به "آفتاب، دریا و ماسه" است. در حالی که گردشگری "سفر دوستانه" حاکی از علاقه به سفر و تجربه مکان‌ها، مردم و فرهنگ‌های مختلف است. هر یک از این دو مفهوم اثرات متفاوتی بر مقاصد بر جای می‌گذارند. بر مبنای اثرات گردشگری می‌توان انواع مختلف گردشگری را در دو گروه کلان جای داد: ۱. گردشگری انبوه - ۲. گردشگری جایگزین. (ضیایی، ۱۳۹۱: ص ۲۰ و ۲۱ و ۲۲ و ۲۴)

توسعه پایدار:

مفهوم پایداری توسط کمیسیون جهانی محیط و توسعه اینگونه تعریف شده است:

"توسعه‌ای که نیازهای نسل فعلی را تامین می‌کند، بدون این‌که توانایی نسل‌های آتی را در تامین نیازهایشان به مخاطره بیندازد." با اذعان به اینکه گردشگری صنعتی است که محیط، مهمترین منبع جاذبه آن است و از سویی دیگر از ظرفیت قابل توجهی نیز در از بین بردن کارایی بلندمدت همین محیط برخوردار است، لذا ارتباط اشکال پایدار توسعه با گردشگری واضح است و لازم است که گردشگری متضمن توسعه پایدار باشد. (ضیایی، ۱۳۹۰: ص ۱۲۷)

توسعه گردشگری:

در طول دهه‌های اخیر گردشگری به یکی از مهم‌ترین بخش‌های فعال در عرصه تجارت داخلی و بین‌المللی تبدیل شده است و یکی از منابع مهم درآمدی برای بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به شمار می‌آید. در کشورهای صنعتی و توسعه‌یافته نیز گسترش جهانی گردشگری در بسیاری بخش‌های مرتبط - مانند بخش ساختمان، کشاورزی و ارتباطات - نیز تحرک اقتصادی و اشتغال ایجاد نموده است. مطابق آمارهای ارائه شده از سوی سازمان جهانی جهانگردی (WTO) برای اولین بار در سال ۲۰۱۲ تعداد گردشگران بین‌المللی با رشد ۴٪ از مرز یک میلیارد نفر فراتر رفته و رقمی معادل ۱۰۳۵ میلیون نفر شده است. با وجود بی‌ثباتی اقتصادی در جهان، صنعت گردشگری همچنان به رشد خود ادامه داده و رکوردهای جدیدی را ثبت می‌کند. به این منظور سازمان جهانی جهانگردی "پویش" یک میلیارد گردشگر، یک میلیارد فرصت را سرلوحه کار خود قرار داده است. شاریلی و تفر نیز گردشگری را یکی از مهم‌ترین پدیده‌های اجتماعی و اقتصادی عصر جدید می‌دانند. به گفته آنان گردشگری به عنوان ابزاری برای دستیابی به توسعه در مقصدها مورد توجه قرار گرفته است. در واقع علت ترویج آن در هر منطقه و ناحیه در کشورهای صنعتی و در حال توسعه، کمک آن به توسعه است. این نقش گردشگری رسماً مورد پذیرش قرار گرفته است به حدی که سازمان جهانی جهانگردی در بیانیه مانیل اعلام می‌دارد که: "گردشگری بین‌المللی می‌تواند بر ایجاد نظم جدید در اقتصاد جهانی تاثیر داشته باشد، به از بین بردن شکاف وسیع بین کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه کمک نماید و ثبات رشد و توسعه سریع اقتصادی و اجتماعی را بویژه در کشورهای در حال توسعه تضمین کند". نکته جالب توجه این است که در این بیانیه تمرکز سازمان جهانی جهانگردی عمدتاً بر حمایت گردشگری از توسعه در کشورهای کمتر توسعه یافته بوده است. در این متن، گردشگری نه فقط به عنوان عاملی برای توسعه، بلکه عاملی برای تغییرات سیاسی و اقتصادی دیده شده است، یعنی گردشگری بین‌المللی به عنوان ابزاری برای دستیابی به توسعه و رشد اقتصادی - اجتماعی و همچنین توزیع ثروت و قدرت که احتمالاً برای دستیابی به چنین توسعه ضروری است، مورد ملاحظه قرار گرفته است. (ضیایی، ۱۳۹۳: ۱۶ و ۱۷ و ۱۸)

گردشگری پایدار:

توریسم پایدار با الهام گرفتن از تعریف توسعه پایدار عبارت است از توریسمی که نیازهای نسل حاضر را پاسخ دهد، بدون اینکه از ظرفیت‌های مربوط به نسل‌های آینده برای پاسخگویی به نیازهای خود مایه بگذارد. توریسم پایدار به نحوی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود که بر محیط زیست، اقتصاد، و فرهنگ جامعه میزبان اثر منفی نگذارد. باتلر در سال ۱۹۹۳ توریسم پایدار را توریسمی تعریف کرده است که بتواند در یک محیط در زمان نامحدود ادامه یابد و از نظر انسانی و فیزیکی به محیط زیست صدمه نزند و تا بدان حد فعال باشد که به توسعه‌ی سایر فعالیت‌ها و فرآیندهای اجتماعی لطمه‌ای وارد نیابد. با توجه به تعاریف مذکور توریسم پایدار آن نوع از توریسم است که توسعه پایدار را تسهیل کند. در دو دهه اخیر در خصوص ارتباط زمین و انسان و وابستگی بشر به منابع محدود و پایان پذیر زمین آگاهی‌های بیشتری کسب شده است. بقای بشر مستلزم رعایت اصولی است که توجه به آنان موجب پایداری و در مقابل، بی‌توجهی به آنان سبب نابودی بشریت خواهد شد. سازمان جهانی توریسم، تعریفی برای توریسم پایدار ارائه کرده است: توریسم پایدار نیازهای توریست‌های زمان حال و جوامع میزبان را برآورده می‌کند و در عین حال فرصت‌ها را برای آینده بسط و گسترش می‌دهد و منابع را به گونه‌ای مورد استفاده قرار می‌دهد که همزمان با حفظ ارزش‌های فرهنگی، فرآیندهای اکولوژیکی، تنوع‌زیستی و سیستم‌های پشتیبان حیات، به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و زیبایی شناختی پاسخ داده شود. (زاهدی، ۱۳۹۳: ۱۱۱ و ۱۱۲) علاوه بر آن توسعه پایدار گردشگری فرآیندی است که نیاز گردشگران فعلی و جامعه میزبان

¹ Sustainable Tourism

را تامین نموده و در عین حال موجب حمایت از این نیاز و تقویت آینده آن می‌شود. فراهم کردن شرایط برای توسعه پایدار مستلزم آن است که این مفهوم به بخشی از ذهن ناخودآگاه ما مبدل شود و نیاز به همت والای کلیه اقشار یک جامعه دارد و منحصر به تلاش‌های بخش تحصیل کرده جامعه یا یک صنعت خاص نمی‌باشد. (رنجبریان، ۱۳۹۰: ۱۷۳ و ۱۷۴) طبق تعریفی که شورای گردشگری انگلیس در سال ۲۰۰۲ ارائه داده است: تاکید گردشگری پایدار بر مدیریت اثرات گردشگری بر محیط زیست، جوامع و اقتصاد آتی است تا با اطمینان از اینکه اثرات مثبت هستند نه منفی، منافع نسل‌های آتی تامین شود. گردشگری پایدار رویکردی مدیریتی است که به همه انواع گردشگری مربوط است چه در شهرها، روستاها، بیلاقات و یا سواحل باشد. (ضیایی، ۱۳۹۳: ۲۷)

توسعه گردشگری پایدار^۱:

از سازمان جهانی جهانگردی ۱۹۹۳: توسعه گردشگری به گونه‌ای که نیازهای گردشگران فعلی و جوامع میزبان برآورده شود در عین حفاظت از فرصت‌های نسل آتی و ارتقاء آن. اگر توسعه گردشگری می‌خواهد برای همه سودمند باشد ... و در بلندمدت پایدار بماند باید اطمینان حاصل کند که از منابع بیش از حد استفاده نشده، محیط طبیعی و انسانی حفاظت شده، گردشگری با دیگر فعالیت‌ها ارتباط و هم‌پیوندی داشته، منافع واقعی نصیب جامعه محلی شده، مردم محلی در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه گردشگری مشارکت داشته‌اند و به فرهنگ و مردم احترام گذاشته شده است.

از شورای گردشگری انگلیس، ۲۰۰۲: تاکید گردشگری پایدار بر مدیریت اثرات گردشگری بر محیط‌زیست، جوامع و اقتصاد آتی است تا با اطمینان از اینکه اثرات مثبت هستند نه منفی، منافع نسل‌های آتی تامین شود. گردشگری پایدار رویکردی مدیریتی است که به همه انواع گردشگری مربوط است چه در شهرها، روستاها، بیلاقات و یا سواحل باشد. از باتلر ۱۹۹۳: توسعه گردشگری به شکلی که بتواند پایداری خود را در یک منطقه برای دوره نامحدودی از زمان حفظ کند.

توسعه گردشگری به گونه‌ای که اثرات فعلی و آتی اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را با توجه به نیازهای بازدیدکنندگان، صنعت، محیط زیست و جوامع میزبان در نظر بگیرد. (ضیایی، ۱۳۹۳: ۲۷)

رابطه امنیت و گردشگری:

توسعه و امنیت مکمل یکدیگرند. بدیهی است امنیت پایدار، مرهون توسعه پایدار است و توسعه پایدار تضمین کننده ی امنیت ملی است. امروزه هر آن چیزی که از تعریف علمی برخوردار نبوده و قواعد منطقی

بر آن حاکم نباشد شکست خورده و یا حالت رکود به خود می‌گیرد. این امر در صنعت گردشگری و بعد امنیت آن نیز صادق است. به طور مثال، برای امنیت در بخش ترابری و حمل و نقل، اقامتگاه‌ها، هتل‌ها و جاذبه‌ها لازم است سفرسازان و سازمان‌های گردشگری برای توسعه توریسم هماهنگی لازم را با یکدیگر داشته باشند. در علم جهانگردی واژه *Availability* (به مفهوم مهیا بودن) دارای اهمیت بسیار است، بعنوان نمونه در عین حالی که در بخش ترابری، جاده وجود دارد وقتی وزارت راه و ترابری، اعلام می‌کند که در جاده‌ها روزانه بیش از ۳۰ هزار نفر کشته می‌شود بدان معناست که از نقطه نظر گردشگری جاده *Avail* (مهیا) نیست. از سوی دیگر وقتی گردشگر جای مناسب برای اقامت نداشته باشد دیگر به آن محل باز نمی‌گردد. مواردی از این نظیر امنیت گردشگری را مختل می‌سازد. ملاک امنیت در گردشگری، احساس امنیت توسط گردشگران است. امروزه امنیت به عنوان مهمترین و زیربنایی ترین اصل در تدوین استراتژی توسعه گردشگری در جهان به شمار می‌آید. میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه ای تعریف شده وجود دارد، چرا که توسعه زیرساخت‌های جهانگردی تا حدود زیادی به سایر فعالیت‌های

¹ Sustainable Tourism Development

جاری و عمرانی یک منطقه، عوامل حمایت کننده، قوانین و مقررات (امنیت)، اطلاع رسانی، هماهنگی سازمان های مرتبط و گسترش حمل و نقل در امور جهانگردی وابسته است و هرگونه بروز ناامنی و بکارگیری خشونت در سطوح مختلف زیان های جبران ناپذیری به این صنعت وارد می سازد. بعنوان مثال، یک شرکت سرمایه گذار بین المللی اگر در ارزیابی کارشناسی خود، محیط و مقصد مورد نظر را از نظر ویژگی امنیتی مناسب نیابد و امنیت مالی و جانی توریست را تامین نبیند قطعاً سرمایه خود را به آن منطقه منتقل نخواهد کرد. از طرفی، نقش و تاثیر صنعت جهانگردی در ترسیم امنیت ملی یک کشور چنان است که اکثر کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع کلان اقتصادی و درآمد، ترجیح می دهند بر روی صنعت توریسم متمرکز شوند. حضور مستقیم بازدیدکنندگان و گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصادی و تبادلات فرهنگی، آن کشور را به عنوان یک قطب امن گردشگری به جهانیان معرفی می کند. در این زمینه می توان به نقش (۱) دولت ها، (۲) برنامه ریزی، (۳) هویت فرهنگی، (۴) عوامل سیاسی و اداری، (۵) شبکه راه ها به عنوان عناصر تاثیرگذار در امنیت جهانگردان اشاره کرد. (صیدایی، ۱۳۸۹)

در نگاهی دیگر، امنیت در حالت عمومی دربرگیرنده امنیت جانی و مالی مسافران و گردشگران است که از وظایف اولیه و اساسی دولت ها محسوب می شود. دولتها موظف هستند که امنیت گردشگران چه داخلی و مهمتر بین المللی که وارد مرزهای یک کشور می شوند را تامین کنند و برای این کار از هیچ تلاشی دریغ نورزند، به طوری که امروزه امنیت به عنوان مهمترین و زیربنایی ترین اصل در تدوین استراتژی توسعه گردشگری در جهان به شمار می آید میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه ای تعریف شده وجود دارد. چرا که توسعه زیرساخت های جهانگردی تا حدود زیادی به سایر فعالیت های جاری و عمرانی یک منطقه، عوامل حمایت کننده، قوانین و مقررات، اطلاع رسانی، هماهنگی سازمان های مرتبط و گسترش حمل و نقل در امور جهانگردی وابسته است هر گونه بروز ناامنی و به کارگیری خشونت در سطوح مختلف زیان های جبران ناپذیری را به این صنعت وارد می سازد. به همین دلیل یکی از عوامل اصلی ترغیب سرمایه گذاران برای جهت سرمایه گذاری در یک مقصد گردشگری وجود امنیت و ثبات در آن مقصد است. از همه مهمتر اینکه گردشگران قرار باشد برای کشورها و مناطقی که به آن سفر می کنند سفیرانی باشند تا امنیت موجود در آن را همان طور که هست، توصیف کنند. شاید از این رو باشد که گردشگران پس از سفر، تصویر کشور و یا منطقه ای را که به آنجا سفر کرده اند با آنچه در روز اول در ذهن خود داشتند مغایر می دانند. حضور مستقیم گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصادی و تبادلات فرهنگی، آن کشور را به عنوان یک قطب امن گردشگری به جهان معرفی می کند تا آنجا که امنیت در معنای گسترده یکی از مهمترین مسائلی است که در میزان تقاضای گردشگران برای سفر تاثیرگذار است. (موقریاک، ۱۳۹۷)

نقش گردشگری در ارتقاء امنیت:

یکی از شاخص های امنیت، توسعه گردشگری است که می تواند در قالب های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تجلی پیدا نماید. امروزه امنیت از ارکان و شروط اولیه و بنیادی توسعه قلمداد می گردد و هر موضوعی که در جهت توسعه بالاخص از نوع پایدار قرار داشته باشد مسلماً با مقوله ی امنیت مرتبط خواهد بود زیرا توسعه پایدار در هر جامعه ای موقوف به امنیت پایدار است. اصولاً تا امنیت برقرار نباشد سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری بیهوده خواهد بود.

اعتقاد کارشناسان میان گردشگری و ثبات و توسعه امنیت، رابطه تعریف شده وجود دارد چرا که توسعه زیرساختهای گردشگری، همکاری دستگاه های فرهنگی و تبلیغات مناسب و مشارکت گسترده ی دستگاه های امنیتی و اطلاعاتی همزمان با توسعه گردشگری، توسعه امنیت ملی را نیز به همراه خواهد داشت. نقش و تاثیر صنعت جهانگردی در توریسم امنیت ملی یک کشور

چنان است که اکثریت کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع کلان اقتصادی و درآمد، ترجیح می دهند بر روی صنعت توریسم متمرکز باشند حضور مستقیم بازدیدکنندگان و گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصاد و تبادلات فرهنگی، آن کشور را به عنوان یک قطب امن گردشگری به جهانیان معرفی می کند تا آنجا که امنیت در معنای گسترده یکی از مهمترین مسائلی که در میزان تقاضای گردشگری خارجی برای سفر به هر کشور دیگر تاثیر گذار است. (زارع نژاد اشکذری، ۱۳۹۱)

گردشگری و نقش آن در توسعه شهرهای مرزی و ارتقای امنیت آن ها:

اصولا تا امنیت برقرار نباشد، سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری، بیپوده خواهد بود. هرگاه در سطح جامعه جهانی بستر مناسبی فراهم باشد، افراد سفر می کنند و در پی آن است که فعالیت های مربوط به گردشگری رونق می یابند و اگر گردشگری نسبت به مقصدی احساس ناامنی داشته باشد هرگز به آن جا سفر نمی کنند. امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبتی مستقیم با هم دارند. اکنون کارشناسان گردشگری بر این باورند که رابطه امنیت و گردشگری باید مورد توجه قرار گیرد، بطوریکه تعریف جدیدی از امنیت ملی در سایه حضور گردشگری خارجی و شناخت واقعیت های داخلی و انتقال آن ها به خارج یک ابزار ضروری و لازم است. به این ترتیب امنیت داخلی و ملی شاخص ترین عامل گسترش در هر کشوری است که می خواهد خود را با مشخصات کشورهای پیشرو در امر توریسم تطبیق دهد. با سیاست تنش زدایی در روابط خارجی می توان زمینه مساعدی برای جلب گردشگری کمک کرد. بنابراین ضرورت دارد که جاذبه های گردشگری در خارج از مرزها به نحو مطلوب تبلیغ گردد و زمینه های لازم برای سهولت رفت و آمد گردشگری خارجی فراهم آید. حضور گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصاد و تبادلات فرهنگی، بهترین تبلیغات در خصوص وجود امنیت در آن کشور است که این امر به افزایش تصاعدی تعداد گردشگری می انجامد، لذا به نظر می رسد با توجه به شرایط جدید در صنعت گردشگری که ناشی از رشد مداوم و با ثبات این صنعت و بهتر شدن جای آن در اقتصاد جهان و کشورهاست، باز تعریف رابطه امنیت ملی و گردشگری امری ضروری است. از طرفی، نقش و تاثیر صنعت جهانگردی در ترسیم امنیت ملی یک کشور چنان است که اکثر کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع کلان اقتصادی و درآمد، ترجیح می دهند بر روی صنعت توریسم متمرکز شوند. حضور مستقیم بازدیدکنندگان و گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصادی و تبادلات فرهنگی، آن کشور را به عنوان یک قطب امن گردشگری به جهانیان معرفی می کند. گردشگری داخلی می تواند با ارائه ی کارکردهای اقتصادی و فرهنگی زیر نواحی توسعه نیافته داخلی را توسعه بخشد:

- ۱- گردشگری یکی از سریع ترین راه های بازگشت سرمایه تلقی می شود که به فراهم آوردن فرصت های شغلی فراوان انجامیده و نهایتا بهبود وضعیت اقتصادی جوامع گردشگری پذیر را در پی دارد.
- ۲- ایجاد طیف وسیعی از مشاغل کاربر و متنوع برای کارگران نیمه ماهر و کم مهارت که در نتیجه ی آن سطح دست مزد و درآمد افراد افزایش یافته و به دنبال آن ساختار اجتماعی مناطق تحت تاثیر قرار می گیرد.
- ۳- توسعه گردشگری می تواند فرصت هایی را برای برقراری مبادلات فرهنگی میان گردشگران و مردم محلی فراهم سازد تا بدین ترتیب دو طرف با فرهنگ یکدیگر بیشتر آشنا شوند و به تدریج به فرهنگ هم احترام گذارند.
- ۴- گردشگری داخلی می تواند موجب گسترش یکپارچگی و همگرایی اجتماعی-فرهنگی در سطح کشور و تقویت وفای ملی می شود.
- ۵- صنعت گردشگری به عنوان بزرگ ترین و متنوع ترین صنعت و همچنین منبع اصلی اشتغال و رشد و توسعه اقتصادی کشورها محسوب می گردد. (لطفی فر، ۱۳۹۱)

امنیت اجتماعی و بحث امنیت اجتماعی گردشگران:

مفهوم امنیت اجتماعی هم چون سایر مفاهیم در حوزه علوم اجتماعی حالت گسترده ای دارد و روی نقطه ی خاصی متمرکز نیست. به همین جهت ارائه ی نظریات کلی و کالبد شکافی مفهوم امنیت اجتماعی به تنهایی کافی نیست و بررسی مفهوم امنیت اجتماعی نیازمند تجدید آن به حوزه ی خاصی از شرایط واقعی است که برای این منظور "خانواده" در نظر گرفته شده است، چرا که خانواده در بین تمامی نهادها، سازمان ها و گروه های اجتماعی نقش و اهمیتی خاص و بسزا دارد. چنان که هیچ جامعه ای نمی تواند ادعای سلامت کند، اگر از خانواده های سالم برخوردار نباشد و هیچ جامعه ای نمی تواند ادعای امنیت کند، اگر خانواده از امنیت بهره مند نباشد. به طور کلی "امنیت اجتماعی" به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می شود که به نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه هستند و به نظام سیاسی و دولت مربوط می شود. این قلمروها می توانند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی، اعتقاد و ... باشند. بحث امنیت اجتماعی گردشگران و تاثیراتی که گردشگران بر جامعه میزبان دارند از مهم ترین موضوعاتی است که بایستی مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد. یکی از مهم ترین مقصدهایی که روندهای گردشگری جهان را در دهه های گذشته تحت تاثیر قرار داده، مراکز شهری است. رشد سفرهای کوتاه مدن این مقصدها را به یکی از اصلی ترین مراکز گردشگری تبدیل نموده و این پدیده خود را در کاهش میانگین سفر گردشگران در بیش تر مقصدهای دنیا نشان داده است. با توجه به ویژگی های مختلف جامعه میزبان و گردشگران لزوم توجه به ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی گردشگری شهری بایستی مورد توجه قرار گیرد. از اثرات مهم اجتماعی آن می توان تاثیرات بر فرهنگ جامعه، سبک زندگی و روابط انسانی را نام برد. هم چنین اثرات محیطی شامل تاثیر بر زمین، چشم انداز ساختمان ها و محیط طبیعی هستند. در مجموع مهم ترین شاخص های اجتماعی برای تامین امنیت گردشگری پایدار عبارت اند از:

۱- میزان جرایم صورت گرفته در مخالفت با گردشگران و صنعت گردشگری توسط مردمان بومی و غیربومی. ۲- تعداد شکایات ناشی از گردشگر و فعالیت های گردشگری. ۳- واکنش های ساکنان محلی به گردشگری و گردشگر. ۴- میزان انحراف های اجتماعی و اخلاقی در ارتباط با گردشگری. ۵- ظرفیت اجتماعی از لحاظ تامین مایحتاج گردشگری. ۶- مدت زمان میانگین اقامت بازدیدکنندگان. ۷- مهاجرت های مرتبط با گردشگری. ۸- نسبت ساکنان محلی به گردشگران. ۹- میزان جرایم به وقوع پیوسته ناشی از تحریک های گردشگران. ۱۰- میزان رضایتمندی گردشگران از بازدید. ۱۱- تصویری که از بازدید و مکان مورد بازدید در ذهن بازدیدکنندگان شکل می گیرد.

یکی از مقولاتی که در زمینه گردشگری شهری کم تر به آن توجه شده است "میزان احساس امنیت گردشگران شهری" می باشد. ضرورت پرداختن به این امر از آنجا مهم می باشد که اصولاً "میزان احساس امنیت گردشگران" با توسعه این صنعت و درآمدزایی بیش آن رابطه متقابلی دارد. احساس امنیت دارای ویژگی های به شرح زیر می باشد:

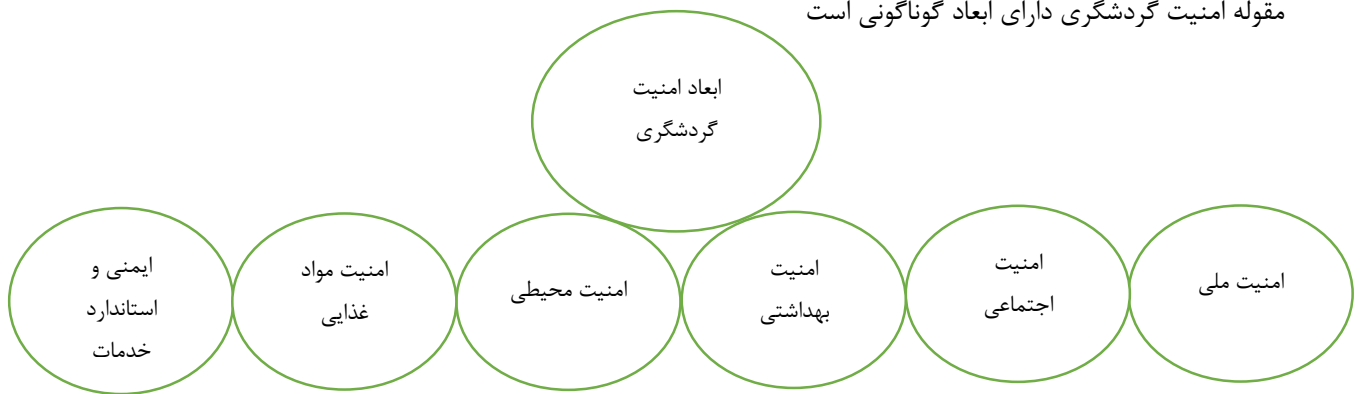
۱: احساس امنیت ذهنی است. ۲: احساس امنیت به خودی خود قابل تعریف نیست و بر مبنای بود و نبود خطر، قابلیت تعریف می یابد. ۳: احساس امنیت یک فرآیند است، در طول زمان جریان دارد و در هر لحظه بر اساس برآورد خطر تغییر می پذیرد. ۴: این وجه امنیت (ذهنی) مهم تر از جنبه عینی آن است. ۵: احساس امنیت ضمن اطمینان به شناخت ها، هستی شناختی فرد را سامان می بخشد و پایه و بنیان وجود آدمی را در می نوردد. مساله بسیار مهمی که در صنعت گردشگری وجود دارد احساس ترس از حوادث و وقایعی است که تحت عنوان جرم ممکن است علیه گردشگر اتفاق افتد و بار روانی بسیار بالایی را برای گردشگران داشته باشد، علت اصلی احساس ترس و نداشتن امنیت در نزد گردشگران ممکن است به دلیل حوادث و اتفاق های گذشته در آن مکان باشد. که این مساله همیشه در ذهن گردشگر باقی خواهد ماند که در این مکان و در چه سالی اتفاق و ناامنی علیه گردشگران اتفاق افتاده است. (عبدلی، ۱۳۹۳)

امنیت گردشگری :

گردشگری و صلح ، آسایش خاطر و امنیت همزاد یکدیگرند و در هر کشور که صلح ، آسایش خاطر و امنیت متزلزل شود ، گردشگری نیز به همان میزان لطمه می بیند (سینایی، ۱۳۸۲: ۷۶) . یکی از عمده ترین مسائل در رونق صنعت گردشگری وجود بستر امنیتی مناسب و مطلوب در مقاصد می باشد و شاید اولین انگیزه های جهانگردان برای سفر به یک کشور آسایش و امنیت مقصد باشد . برای اینکه گردشگر در مقصد سفر بی دغدغه داشته باشد باید یک سری عوامل دست به دست هم دهند تا رضایتمندی وی از سفر حاصل شود و سبب تشدید و تکرار سفرهای بعدی شود . در قرن اخیر ، نیاز مبرم به امنیت در تمام اهداف گردشگرها مشهود است . اصولاً گردشگران تمایل به این دارند که در زمان مسافرت به خارج از کشور احساس امنیت کنند ، اما اگر امنیت آنها با مشکل مواجه شود ، در آینده افراد کمتری مسافرت کرده و یا آنها مقاصد امن دیگری را انتخاب خواهند کرد . جنگ ها ، منازعات مرزی ، کودتاهای نظامی ، و جنایت هر کدام سهمی در نا امن کردن شرایط داشته و نتیجه معمول این روند ، کاهش مطلق در جریانات گردشگری و بسته شدن مرزهاست .

ابعاد و مولفه های امنیت گردشگری:

مقوله امنیت گردشگری دارای ابعاد گوناگونی است

نمودار (۲): مولفه های مرتبط با امنیت گردشگری (منبع: رجیبی، ۱۳۸۸)

۱۰- شناخت محیطی مناطق مورد مطالعه و قابلیت های گردشگری

تاریخچه مختصری از جزایر سه گانه :

در سال ۱۲۶۰ شمسی (۱۸۸۱) نقشه رسمی تازه ای از سوی وزارت درباری بریتانیا انتشار یافت که در آن جزیره های تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی، همانند قشم و کیش و سری به رنگ سرزمین ایران رنگ شده و جزایر و سرزمین های عربی جنوب خلیج فارس به رنگ دیگری نمایش داده شده است . شیخ زاید بن خلیفه حاکم ابو ظبی نیز در این مکاتبات دوستانه هدفی را در زمینه ایجاد تسهیلات برای آن گروه از اتباع خود که در ایران دارائی و املاکی داشتند دنبال می کرد اما شیخ های دبی و شارجه که همچنان از دگرگونی شرایط سیاسی در بندر لنگه دلگیر بودند، ماجرای این مکاتبات دوستانه را به خان بهادر عبداللطیف، کارگزار سیاسی بریتانیا در خلیج فارس گزارش کردند و یادآور شدند که مکاتبات دوستانه شیخ ابو ظبی با والی ایرانی مغایر مفاد قرارداد دو جانبه ۱۸۹۲ (۱۲۷۱) میان بریتانیا و ابو ظبی است . دولت ایران روز ۲۱ سپتامبر به یادداشت اعتراض آمیز بریتانیا چنین پاسخ داد: «چنانکه سفارت آگاهی دارد، دولت شاهنشاهی هرگز این ادعا را نپذیرفته است که جزیره تنب بخشی از شیخ نشینان راس الخیمه است یا حکومت دیگری حق حاکمیت بر آن دار . به دنبال حل مسئله بحرین در خرداد ماه

۱۳۴۹، شایعه‌ای بر سر زبانها افتاد که ایران ادعای خود نسبت به بحرین را به این دلیل پس گرفته که منافع اساسی خود را در تنگه هرمز و جزیره‌های واقع در دهانه خلیج فارس جست‌وجو می‌کند، و اینکه از سوی بریتانیا، با آگاهی برخی از دولت‌های عربی به تهران اطمینان داده شد که جزیره‌های تنب و ابو موسی در قبال حل مسئله بحرین، به ایران بازگردانده خواهد شد. از هنگامی که دولت کارگری بریتانیا در اول ژانویه ۱۹۶۸ تصمیم خود دایر بر خارج کردن نیروهای انگلیسی از سرزمین‌های خاوری و پایان دادن به حضور استعماری خود در خلیج فارس را اعلام کرد، پاسداری از آرامش و امنیت در خلیج فارس جای ویژه‌ای در سیاست‌های جهانی و منطقه‌ای کشورهای کرانه‌ای این دریا یافته است. (مجتهدزاده، ۱۳۷۱)

در سپیده دم تاریخ ۲۹ نوامبر ۱۹۷۱ / ۹ آذر ۱۳۵۰، هلیکوپترهای ایران بر فراز جزیره تنب بزرگ به پرواز درآمدند و جزوه‌هایی را که به زبان فارسی نوشته شده بود، رها کردند که از ساکنان جزیره که بیشتر کشاورز و ماهیگیر بودند، می‌خواست تسلیم شوند. در تنب بزرگ و کوچک، حاکم راس‌الخیمه شیخ صقر بن محمد القاسمی، که با ایران توافق‌نامه‌ای امضا نکرده بود، در برابر نیروهای ایرانی که به جزایر تنب بزرگ و کوچک اعزام شده بودند، مقاومت کرد، اما عصر همان روز، یک گروه از نیروهای مسلح ایران با حمایت نیروی دریایی شاهنشاهی جزایر تنب بزرگ و کوچک را تصرف کردند و دستور پایین آوردن پرچم راس‌الخیمه را دادند. نیروی دریایی ایران کنترل این جزایر را با مقاومت اندکی که سوی از نیروی‌های پلیس عرب مستقر در آنجا صورت گرفت به دست گرفت و حاکم شارجه ناگزیر از مذاکره شد. همان روز امیرعباس هویدا نخست‌وزیر ایران رسماً خبر تصرف جزایر تنب بزرگ و کوچک و بخشی از جزیره ابوموسی را اعلام کرد و اظهار داشت که پرچم ایران بر روی نوک کوه حلوا، مرتفع‌ترین نقطه جزیره ابوموسی برافراشته شده است. وی گفت: به دنبال مذاکرات طولانی با دولت انگلستان، حاکمیت ایران بر جزایر اعاده شد. دولت ایران به هیچ وجه از حق سلطه و حاکمیت خود بر سراسر جزیره ابوموسی صرف‌نظر نکرده و نخواهد کرد و بنابراین حضور مأمورین محلی در قسمتی از جزیره ابوموسی نباید به هیچ عنوان منافی یا متناقض با این سیاست اعلام شده تعبیر و تلقی شود. (مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۴۰۲)

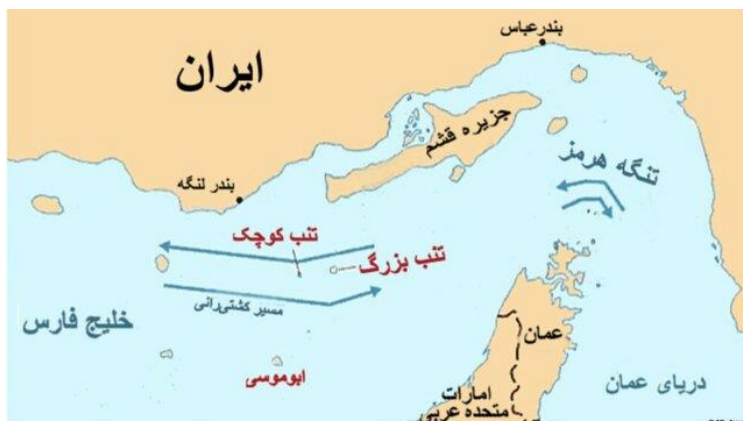
موقع استراتژیک ایران :

ایران برشماری از جزایر ارزشمند از لحاظ استراتژیک در تنگه هرمز و دهانه خلیج فارس مالکیت دارد. از آن میان، شش جزیره که خط قوسی دفاعی ایران را تشکیل می‌دهند اهمیت بیشتری دارند. این شش جزیره عبارتند از: هرمز، لارک، قشم، هنگام، تنب بزرگ، ابوموسی که در فاصله‌های نسبتاً کوتاه از یکدیگر قرار گرفته‌اند. (مجتهدزاده، ۱۳۷۱)

ادعاهای کذب بیگانگان :

اولین اجلاس سران اتحادیه اروپا و شورای همکاری خلیج فارس در بروکسل برگزار شد و محمد بن سلمان ولیعهد سعودی نیز برای اولین بار به سران ۲۷ کشور اتحادیه اروپا و رهبران شش عضو شورای همکاری خلیج فارس پیوست که نشان از تعمیق روابط شورا و اتحادیه اروپا ارزیابی می‌شود. در پایان این نشست و در بیانیه مشترک ادعاهایی علیه جزایر سه گانه ایرانی (تنب بزرگ، تنب کوچک و بوموسی) مطرح شد. در بیانیه مشترک نشست پایانی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا ادعا شده است: ما از ایران می‌خواهیم به اشغال جزایر سه گانه امارات متحده عربی، تنب بزرگ، تنب کوچک و بوموسی که نقض حاکمیت امارات متحده عربی و اصول منشور سازمان ملل متحد است، پایان دهد. (ایسنا، ۱۴۰۳)

مختصری بر جغرافیای طبیعی و انسانی جزایر سه گانه :

عکس (۱): نقشه جزایر سه گانه / (منبع: ایسنا)

تنگ بزرگ :

جزیره تنگ بزرگ حدود ۳۱ کیلومتر از جنوب باختری جزیره قشم فاصله دارد و در بخش شمالی خط منصف خلیج فارس، واقع شده است. این جزیره میان ۵۵/۱۶ و ۵۵/۱۹ درجه طول خاوری و ۲۶/۱۵ و ۲۶/۱۹ درجه عرض شمالی قرار گرفته است. این جزیره تقریباً دایره شکل است و حدود دو و نیم مایل قطر دارد. سطح جزیره شنزاری خشک است با تپه هایی که در بخش شمال باختری به بلندترین نقطه که (۵۳ متر) ارتفاع دارد می رسد. تنگ بزرگ در بخش جنوبی هموار است و مناسب ترین لنگرگاه جزیره را در این بخش باید جستجو کرد. پاره ای گیاهان و بوته های صحرائی در این بخش از جزیره می روید که به مصرف چرای دام های محلی می رسد. جمعیت اندک جزیره آمیخته ای است از ایرانیانی که اصلاً از بندر لنگه اند و عربانی که از قبیله بنی یاس دبی هستند. واژه تنگ واژه ای تنگستانی (فارسی جنوبی) است که تپه معنی می دهد. از آنجا که تنگ بزرگ فاصله نسبتاً زیادی از تنگه هرمز دارد، ارزش استراتژیک آن به تنهایی چندان نیست. اما، از نظر استراتژی آشنای ایران، حلقه ای پراهمیت از زنجیر (خط قوسی) دفاعی ایران در تنگه هرمز شمرده می شود. (مجتهدزاده، ۱۳۷۱)

تنگ کوچک :

تنگ کوچک در فاصله ۱۲ کیلومتری از باختر تنگ بزرگ واقع است. این جزیره در محلی "تنگ" یا "تنبو" خوانده می شود و تنبو در تنگستانی "تپه کوچک" معنی میدهد. دوری این جزیره از بندر لنگه ۴۵ کیلومتر بیش نیست. تنگ کوچک میان ۵۵/۸ و ۵۵/۹ درجه طول خاوری و ۲۶/۱۴ و ۲۶/۱۵ درجه عرض شمالی واقع است. این جزیره تقریباً مثلث شکل است و دوری اضلاع متقابل آن از ۱/۶۰ کیلومتر بیشتر نیست. پهنای تنگ کوچک، در وسیع ترین نقطه در بخش جنوبی کمتر از یک کیلومتر فراتر نمی رود. یک تپه صخره ای تیره رنگ در بخش شمال باختری جزیره وجود دارد که بلندترین نقطه تنگ کوچک و ارتفاع آن ۳۲ متر است. این جزیره خالی از سکنه است زیرا نشانی از آب در آن نیست. با اینحال برخی گیاهان کویری یافت می شود و ماران و پرندگان در آن لانه دارند. از دید استراتژیک، تنگ کوچک به عنوان یک نقطه ارتباطی و پشتوانه برای تنگ بزرگ اهمیت دارد و بس. (مجتهدزاده، ۱۳۷۱)

ابوموسی :

باختری ترین جزیره در خط قوسی، ابوموسی است که آخرین حلقه زنجیر فرضی دفاعی ایران را در دهانه خلیج فارس تشکیل می دهد. این جزیره میان ۵۵/۰۱ و ۵۵/۰۴ درجه طول خاوری و ۲۵/۵۱ و ۲۵/۵۴ درجه عرض شمالی واقع شده است. دوری ابوموسی از بندر لنگه ۶۷ کیلومتر می باشد و کرانه های شارجه نیز ۴۱ مایل از این جزیره دور است. به گفته دیگر، جزیره

ابوموسی تقریباً روی خط منصف خلیج فارس، به نسبت دو کرانه، واقع شده است. ابوموسی از تنب‌ها بزرگتر و تقریباً به شکل یک لوزی است که قطر آن از حدود ۴/۸ کیلومتر فراتر نمی‌رود. سطح جزیره بویژه در بخش‌های مرکزی و جنوبی، نسبتاً هموار و شنی است. در این بخش‌ها برخی گیاهان مناطق خشک می‌روید که به مصرف چرای دام‌های محلی می‌رسد. پستی و بلندی‌های جزیره به سوی شمال فزونی می‌گیرد تا سرانجام در بخش شمالی به بلندترین نقطه جزیره یعنی کوه حلوا می‌رسد. این بلندی مخروطی شکل و تیره رنگ حدود ۱۱۰ متر ارتفاع دارد. (مجتهدزاده، ۱۳۷۱)

جزیره ابوموسی آب و هوای مرطوب و گرم‌تری دارد. این جزیره فاقد آب و اراضی مناسب کشاورزی است، بیشتر مردم بومی محل به صید ماهی اشتغال دارند. این جزیره از خوش‌آب‌وهواترین مناطق خلیج فارس محسوب می‌شود و انواع گیاهان و جانوران دریایی در ساحل آن به چشم می‌خورد. مرتفع‌ترین نقطه‌ی آن کوه «حلوا» که ۱۱۰ متر از سطح دریا بلندتر است. شهرستان ابوموسی با جمعیتی بالغ بر ۵۲۶۳ نفر و شامل جزایر ابوموسی، تنب بزرگ، تنب کوچک، سیری، فارور بزرگ و فارور کوچک که تعداد اندکی از این ساکنان شهروندان امارات هستند. شفافیت آب خلیج فارس در ساحل ابوموسی به حدی است که ماهی‌های آکواریومی و مرجان‌های آن نیز از کنار ساحل و موجشکن‌ها به طور واضح دیده می‌شوند. (ایسنا)

جدیدترین اخبار از ابوموسی :

سفر به جزیره ایرانی بوموسی برای همگان آزاد شد (۱۴ آذر ۱۴۰۳) :

درحالی که تا حالا برای سفر به بوموسی نیاز به معرف محلی یا مجوز از فرمانداری بود، با پیگیری ستاد توسعه جزایر و استانداری هرمزگان این شروط برداشته و سفر به این جزیره ایرانی آزاد شده است. پیش از این افراد برای سفر به جزیره بوموسی در خلیج همیشه فارس باید معرف بومی داشته یا اینکه مجوز سفر از فرمانداری یا استانداری هرمزگان اخذ می‌کردند اما دیگر نیازی به استعلام، معرف و دعوتنامه نیست و این جزیره ایرانی پذیرای تمامی هموطنان از گوشه و کنار ایران عزیز بوده و مشوق‌هایی که برای بوموسی در نظر گرفته شده حاکی از تحقق یک رونق سرزمینی و آینده‌ای روشن برای آن است. (ایسنا)

بررسی قابلیت‌ها و فرصت‌های برنامه ریزی و توسعه گردشگری جزایر سه گانه :

همانطور که می‌دانیم وظایف دولت‌ها در ازای دریافت مالیات و سایر درآمدها، ایجاد زیرساخت‌های عمومی به مانند (جاده، فرودگاه، بندر، اسکله و...) می‌باشد و بعد از آن سرمایه‌گذاری یا ایجاد مشوق‌های جذب سرمایه‌گذار برای زیرساخت‌های تخصصی مرتبط با صنعت گردشگری و هتلداری می‌باشد. با انجام مطالعات متعدد، پژوهشگر به این نتیجه رسیده است که زیرساخت‌های فعلی جزایر سه گانه نامناسب و بسترهای لازم گردشگری فراهم نمی‌باشد اما قطعاً قابلیت‌هایی وجود دارد که با هم بررسی خواهیم کرد.

عکس (۲): ساحل ابوموسی (منبع: ایسنا)

گردشگری ساحلی (بعنوان نسل اول گردشگری با تمرکز بر ۳ اس معروف آن دریا، شن و ماسه و خورشید):

با توجه به مطالعه موردی، جزایر سه‌گانه اگرچه در وضعیت فعلی از زیرساخت‌های گردشگری محروم بوده و یا کارکرد نظامی دارند و حتی دسترسی به آنجا دشوار و مستلزم هماهنگی می‌باشد اما بدلیل موقعیت مناسب آن، دارای خط ساحلی مناسب، شن، آب شفاف و مرجانی می‌باشد و قابلیت انجام فعالیت‌های زیر را دارد:

ایجاد مشوق‌های جذب سرمایه‌گذاران جهت توسعه زیرساخت‌های تخصصی گردشگری

احداث هتل بنگله‌های روی آب با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی جهت اقامتگاه لوکس برای گردشگران لوکس یا ریزورت هتلها در خط ساحلی

ایجاد پلاژهای ساحلی با امکانات لازم جهت استفاده از فعالیت‌های دریایی

فراهم کردن کلوب‌های دریایی جهت انجام تفریحات و ورزش‌های دریایی جهت جذب گردشگران

فراهم کردن بستر رویدادهای ورزش‌های آبی

عکس (۳) : یک نمونه جدول شاخص های امتیازدهی به مقاصد ساحلی که می تواند توسط کارشناسان برنامه ریزی برای جزایر سه گانه مورد استفاده قرار بگیرد

غواصی :

از آنجا که جزایر سه گانه بالخص ابوموسی دارای آب بسیار شفاف می باشد ، و از طرفی فعالیت غواصی و کاوش بی هدف و تفریحی در اعماق دریا در جهان طرفداران بی شماری دارد و مقاصد دریایی همواره می کوشند تا جذابیت بیشتری برای فعالیت غواصان تفریحی ایجاد کنند در این راستا جزایر سه گانه بی شک می توانند مقصد جذاب با هدف گردشگری غواصی نیز باشد .

اکوتوریسم :

با مطالعه موردی می توان به این مهم دست یافت که طبق تعریف علمی اکوتوریسم، جزایر سه گانه قابلیت توسعه این سبک از گردشگری پایدار را دارند :

خانم مارتاهانی ، مادر اکوتوریسم در سال ۲۰۰۸ تعریفی جامع از اکوتوریسم را ارائه داد :

اکوتوریسم عبارت است از سفر به مناطق آسیب پذیر بکر و غالبا حفاظت شده که تلاش می کند اثرات کم و تقریبا در ابعاد کوچک برجای بگذارد که باعث افزایش دانش بازدیدکنندگان ، حفاظت منابع ، ارائه منافع مستقیم توسعه اقتصادی - سیاسی به جامعه محلی و احترام به فرهنگ های گوناگون و حقوق بشر می شود . (نکوئی صدی، ۱۳۹۴)

اقلیم آسایش :

اقلیم و آب و هوا خود به تنهایی یکی از انگیزه های سفر می باشد .

به گفته متخصصین اقلیم شناسی دمای بین ۱۵,۵ تا ۲۵/۵ درجه را دمای لذت بخش و آسایش گردشگران می نامند همراه با رطوبت ۴۰ تا ۶۰ درصدی . موقعیت جزایر سه گانه در بعضی فصول بالخص پاییز و زمستان از دما و رطوبت مناسب برخوردار است و می تواند مقصدی جذاب برای سفر باشد . پژوهشگر این مقاله در تاریخ ۱۴ آذر ۱۴۰۳ دمای جزیره ابوموسی را در سایت گوگل ۲۵ درجه با میزان رطوبت ۵۱ درصد مشاهده کرده است که این خود گواهی بر اقلیم آسایش این جزیره در فصل پاییز است .

احداث اکولوژها و اقامتگاه های بومگردی :

بستر سازی و تقویت و مشاوره جامعه محلی جهت احداث اقامتگاه های بومگردی و اقامتگاه های همسان با محیط ، جهت حضور گردشگران و تعامل با محیط و جامعه میزبان می شود و در نهایت باعث رضایت گردشگران و توانمندسازی جامعه محلی می گردد.

سایر :

گردشگری رویداد ، اقوام و جشنواره ها ، موزه های مردم شناسی و سایر تفریحات آبی مانند قایق سواری ، تاکسی دریایی ، کشتی های تفریحی ، اسکله های تفریحی ، رستوران های سنتی و محلی ، ماهیگیری تفریحی ، کشتی های تفریحی آکواریومی، پارک های موضوعی مانند پارک های آبی و ... سایر موارد مرتبط با فعالیت های گردشگری می باشند .

۱۱- یافته های تحقیق :

رابطه اثرات امنیتی با ابعاد مختلف و توسعه صنعت گردشگری بر یکدیگر در منطقه مورد مطالعه

اثرات امنیت اجتماعی و فرهنگی در سیستم توریسم پایدار منطقه

اگر در سیستم توریسم جزایر سیاست های توریسم به خوبی برنامه ریزی و ساماندهی شوند، و امنیت در عرصه های مختلف حاکم باشد صنعت توریسم گسترش فراوان یافته و می توانند راهی برای آشنا شدن مردم کشورها با نحوه زندگی سایر اقوام، عقاید، آداب، عادات، سنن، و خلاصه فرهنگ ها و خرده فرهنگهای دیگر باشند. در این فرآیند، با ایجاد امکان مبادلات فرهنگی و تعاملات اجتماعی، زمینه هایی به وجود می آید که به وسعت نظر و بسط حوزه دید مردم جامعه منجر می شود و تجارب فرهنگی مردم کشور را غنی می کند از این طریق برای مردم کشور ما نیز این امکان فراهم می شود تا ارزش های مثبت فرهنگی نقاط مختلف کشور خویش را به جهانیان انتقال دهند در تغییرات ژرف و شگفت انگیزی که جهانگردی بر آرایش فضایی شهر ها بر ظرف و مظلوف شهر و همچنین بر میزان و چگونگی جذابیت و مفهوم آن اثر می گذارد جهانگردی چنان نقشی را ایفا می کند که قابل چشم پوشی نیست. گسترش توریسم در منطقه با بالا بردن سطح درآمد و اشتغال سطح امنیت را ارتقا خواهد داد.

اثرات امنیت سیاسی در سیستم توریسم پایدار منطقه

برای منطقه حساسی مثل جزایر سه گانه امنیت سیاسی و امنیت در حوزه تصمیم گیری های کلان به طور مستقیم بر روند توسعه توریسم و سیستم توریسم موثر است. تصمیم های مقطعی و غیره علمی، بی ثبات و هیجانی و استفاده از شعارهای تند و جنجال برانگیز به عنوان یک انتروپی در سیستم توسعه توریسم تاثیرات مخرب برجای خواهد گذاشت. آگاهی از ابعاد سیاسی جهانگردی و به ویژه توزیع نابرابر قدرت در سطح جامعه یا در یک گروه، باید ما را متوجه عواقب و نتایج اجرای سیاستهای

جهانگردی کند. متأسفانه در مدیریت، برنامه ریزی و توسعه جهانگردی، سیاست های جهانگردی مورد ارزیابی منظم قرار نمی گیرند. با توجه به ماهیت پویای جهانگردی ضرورت ارزیابی و نظارت بر سیاست های جهانگردی بیش از پیش افزایش یافته است (سیاستگذاری جهانگردی ...) در جزایر جنوبی اتخاذ سیاستهای مناسب با اقوام و فرهنگ های بومی و اجرای سیاست های اقتصادی مبتنی بر عدالت اجتماعی می تواند پایداری گردشگری را در منطقه تضمین کند.

اثرات امنیت اقتصادی در سیستم توریسم پایدار منطقه

با توجه به وضعیت خاص اقتصادی حاکم بر جزایر سه گانه و نامناسب بودن سطح زندگی و رفاه و با توجه به اینکه یکی از مباحث مهم در توسعه توریسم، امنیت اقتصادی و امنیت سرمایه گذاری است و اقتصاد جوامع محلی در پایداری توریسم منطقه بسیار مهم است آثار اقتصادی توریسم چندگانه است مهمترین اثر این صنعت ایجاد اشتغال و درآمد است نتایج تحقیقات متعدد موید این است که توریسم به کاهش بیکاری و کسب درآمد منتهی می گردد و در افزایش درآمدهای مالیاتی نیز تاثیر مستقیم دارد. از دیگر آثار اقتصادی توسعه توریسم این است که به شناخت بیشتر و درک عمیق تری از امکانات کشور برای خارجیان منجر می شود و امکان افزایش سرمایه گذاری خارجی را فراهم می آورد. سرمایه گذاری در زمینه ایجاد تسهیلات توریستی سبب جذب درآمدها از حوزه پس انداز و به جریان افتادن آن در سیستم اقتصادی کشور می شود. گاهی در صنعت توریسم منابعی به معرض فروش گذارده می شود که صرفاً متعلق به آن صنعت نیست از این رو در بهره گیری از این منابع مانند آب، هوا، جنگل، کوهستان، سنن و آداب و رسوم باید وسواس بیشتری به خرج داده شود تا ماندگاری و پایایی آن در معرض خطر قرار نگیرد به موازات رشد صنعت توریسم رفتارها و طرز برخورد ساکنان بومی کشورها نسبت به توریسم تغییر می کند دلیل عمده این تغییر اصطکاک منافع است. البته با رشد اقتصاد و صنعتی شدن جوامع حرکت جهانگردی به شکل وسیع و کنونی افزایش داشت که بالارفتن سطح درآمدها و ایجاد شهر های شلوغ پر ازدحام و نیاز به سکوت آرامش و تقلیل ساعات کار و افزایش زمان فراغت، حمایت از گردشگری اجتماعی و رونق گردشگری اعتباری و قسطی گردشگری را رونق و گسترش داد که در اینجا نقش برنامه ریزان توریسم در دقت همه جانبه در اجرای مفاد توریسم پایدار بسیار مهم است. دیدگاه جدید به اقتصاد بر مبنی اقتصاد زیست محیطی می باشد یعنی ایجاد اقتصادی که از لحاظ زیست محیطی پایدار باشد. یعنی اقتصاد زیست محیطی مستلزم آن است که اصول اکولوژیکی چارچوب طراحی سیاست های اقتصادی را تعیین کند و نیز اقتصاددانان و زیست بوم شناسان بطور مشترک و در ارتباط با یکدیگر این اقتصاد نوین را طراحی کنند و اکوسیستم به عنوان یک سیستم در کره زمین که همگی با هم زندگی می کنیم و بر یکدیگر تاثیر متقابل دارند و اگر این دیدگاه در برنامه ریزی های اقتصادی لحاظ شود به نتایج هرگونه فعالیت اقتصادی در کل سیستم نگاه می شود در نتیجه هر برنامه اقتصادی بدون ملاحظات زیست محیطی مورد تایید و اجرا قرار نمی گیرد اما در توریسم فراتر از این هدف، توریسم پایدار همواره دارای سه جنبه ۱- حفاظت از محیط زیست. ۲- منابع طبیعی و میراث فرهنگی. ۳- حرمت و احترام به جوامع می باشد.

امنیت محیط زیست و اثرات آن در سیستم توریسم پایدار منطقه

در جزایر جنوبی ایرانی با وجود مناطق بکر و زیبای ساحلی، کویری و زیبایی های طبیعی و جذابیت های محیط زیستی، که این منابع همراه با منابع میراث فرهنگی (سنت جامعه محلی)، علت اولیه و اصلی برای جذب توریست ها و توسعه صنعت توریسم بوده. از پیامدهای مثبت توسعه توریسم در این زمینه می توان به افزایش گرایش های زیبایی شناختی و بهره مندی معنوی از شگفتی های جهان طبیعت اشاره کرد. از دیگر اثرات مثبت توسعه توریسم از بعد محیط زیستی اختصاص بخشی از درآمدهای توریسم به محافظت از جذابیت های طبیعی است حفظ منابع طبیعی، بهبود سیستم های مدیریت ضایعات و ترویج حساسیت

و آگاهی نسبت به سیستم های اکولوژیکی از اثرات مثبت محیط زیستی توسعه توریسم به حساب می آیند متأسفانه اگر گسترش بی رویه صنعت توریسم همانند گسترش بی رویه صنعت باشد و اگر با در نظر گرفتن امنیت محیط زیستی و برنامه ریزی های مناسب زیست محیطی همراه نباشد مثل هر فعالیت لجام گسیخته بشری، آثار منفی و پیامدهای سوئی برای سیستم زیست بوم به همراه آورده و خسارات فراوانی را به هوا، آب، زمین، پوشش نباتی و فضای سبز، حیات وحش و خلاصه طبیعت وارد خواهد کرد. تجربه نشان می دهد که در چند دهه اخیر منافع اقتصادی توریسم با خسارت های فراوان محیط زیستی همراه بوده است و در اغلب موارد این خسارت ها از طریق توریسم انبوه بر محیط زیست وارد شده است. برای افزایش درآمدهای اقتصادی، مجتمع های تفریحی و توریستی زیادی ساخته شده اند که اثرات منفی محیط زیستی در پی داشته اند و بخصوص به گیاهان، خاک، آب و حیات وحش صدمات جبران ناپذیری وارد آورده اند. و جزایر جنوبی ایران و بخصوص جزایر سه گانه از مناطق بکر و دست نخورده ای هستند که حفاظت از آنها الزامی است.

امنیت بهداشتی و اثرات آن بر توریسم پایدار منطقه

عدم تقسیم عادلانه منابع در سراسر کشور و مناطق شامل تقسیم عادلانه امکانات بهداشتی نیز می باشد. یکی از الزامات توسعه صنعت توریسم توجه به اعتدالی سطح بهداشت در کشور است. برای جلب توریست ها، تاسیس امکانات و تسهیلات مورد نیاز، حفظ بهداشت و رعایت اصول ایمنی و حفاظتی از ضروریات است. برنامه ریزی هایی که در این زمینه ها به عمل می آید، به ارتقاء سطح بهداشت و بالارفتن استاندارد زندگی مردم در کشور کمک می کند و اثرات مثبتی را از این نظر برای جامعه در پی دارد زیرا از تسهیلاتی که فراهم می شود، آنها نیز استفاده می کنند از نظر بسط امکانات ورزشی نیز توسعه صنعت توریسم می تواند اثرات مثبتی در پی داشته باشد. گسترش تسهیلات ورزشی مورد علاقه توریست ها می تواند در ایجاد علائق ورزشی در مردم محلی نیز موثر باشد و از این طریق سطح سلامتی مردم کشور را ارتقاء دهد مناطق شهری به مثابه نقاط عطف جوامع شهری، مراکز تجمع افراد و اشیاء مادی اند. می توان از زوایای مختلف به تجمعی از این نوع، و فضایی که اشغال می کنند و دوباره به آن شکل می دهند نگرست .

گردشگری ساحلی و اثرات آن بر توریسم پایدار منطقه

مناطق شهری به مثابه نقاط عطف جوامع شهری، مراکز تجمع افراد و اشیای مادی اند. می توان از زوایای مختلف به تجمعی از این نوع، و فضایی که اشغال می کنند و دوباره به آن شکل می دهند نگرست . از بابت جزایر سه گانه مشکل زیرساخت ها و راههای دسترسی مناسب یکی از مشکلات منطقه است . راههای دسترسی و هواپیما نیز گسترش چندانی نداشته است و کشتی های مسافرتی و توریستی هم جایگاهی در منطقه ندارند. (کاشف، ۱۳۹۱)

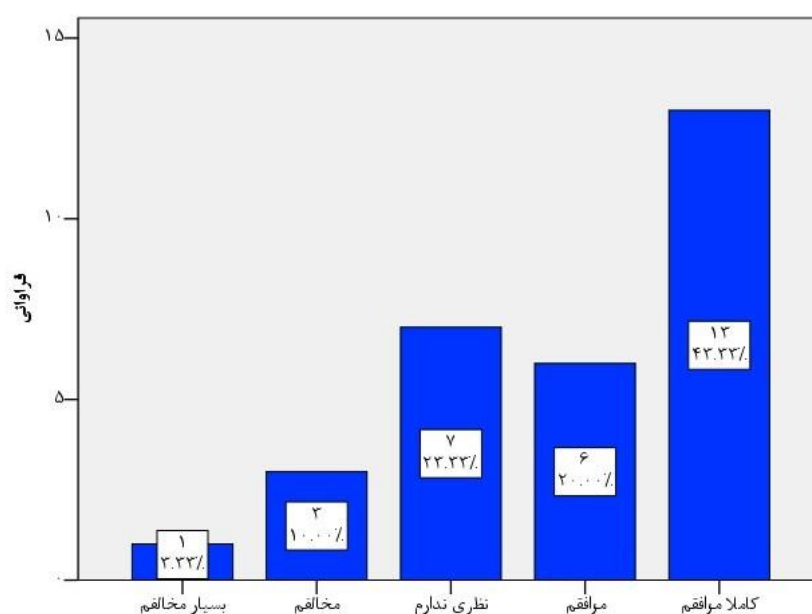
بررسی فرضیات پژوهش

فرضیه اول - به نظر می رسد که توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث ارتقای امنیت توسط دولت می شود.
(سؤال هشتم پرسشنامه)

جدول (۱): توزیع فراوانی داده ها در سطوح مختلف تاثیر توسعه گردشگری بر ارتقای امنیت توسط دولت

درصد انباشته	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
۳/۳	۳/۳	۳/۳	۱	بسیار مخالفم
۱۳/۳	۱۰/۰	۱۰/۰	۳	مخالفم
۳۶/۷	۲۳/۳	۲۳/۳	۷	نظری ندارم
۵۶/۷	۲۰/۰	۲۰/۰	۶	موافقم
۱۰۰/۰	۴۳/۳	۴۳/۳	۱۳	بسیار موافقم
	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۰	مجموع

نمودار (۳): توزیع فراوانی داده‌ها در سطوح مختلف تاثیر توسعه گردشگری بر ارتقای امنیت توسط دولت

در پاسخ به پرسش مربوط به این فرضیه مبنی بر اینکه "توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه" باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد " ۳/۳ درصد پاسخ دهندگان گزینه بسیار مخالفم، ۱۰/۰ درصد گزینه نظری ندارم، ۲۳/۳ درصد گزینه نظری ندارم، ۲۰/۰ درصد گزینه موافقم و ۴۳/۳ درصد گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده اند.

جدول (۲): شاخص‌های آماری گرایش به مرکز و پراکندگی پاسخ‌ها به پرسش مربوط به فرضیه اول مبنی بر اینکه "توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه" باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد.

تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۳۰	۳/۹۰	۱/۱۸۵	۰/۲۱۶

به منظور مقایسه میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه اول مبنی بر اینکه " توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد " با وضعیت متوسط، از آزمون t تک نمونه ای استفاده می شود. این آزمون، میانگین داده های یک متغیر را با یک مقدار مشخص، مقایسه کرده و معناداری یا عدم معناداری اختلاف آنها را مشخص می نماید. در جدول زیر، نتایج آزمون t تک نمونه ای ارائه شده است.

جدول (۳): نتایج آزمون t تک نمونه ای در مقایسه میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه اول مبنی بر اینکه " توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد " و سطح متوسط

مقدار آزمون = ۳					t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	محدوده اطمینان ۹۵ درصد	
حد بالا		حد پایین								
سؤال اول	۴/۱۶۱	۲۹	۰/۰۰۱	۰/۹۰۰	۰/۴۶	۱/۳۴				

نتایج آزمون t تک نمونه ای نشان می دهد که تفاوت معناداری بین میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه اول مبنی بر اینکه " توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد " و مقدار متوسط (۳) وجود دارد. به عبارت دیگر، بر اساس مقدار t محاسبه شده (۴/۱۶۱) و مقدار t مرجع برای درجه آزادی ۲۹ (۲/۰۴۵) و بزرگتر بودن مقدار t محاسبه شده، همچنین بر اساس سطح معناداری محاسبه شده (۰/۰۰۱) و کوچکتر بودن آن از مقدار عددی ۰/۰۵ می توان نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، اختلاف معناداری بین میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه اول مبنی بر اینکه " توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد " و مقدار متوسط (۳) وجود دارد. لذا فرض صفر مبنی بر عدم معناداری اختلاف میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه اول مبنی بر اینکه " توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد " و وضعیت متوسط (۳) رد شده و فرض پژوهش تایید می شود. بر اساس بزرگتر بودن میانگین پاسخ ها به این پرسش از سطح متوسط می توان نتیجه گرفت که از نظر پاسخگویان، توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث توجه دولت به تامین هر چه بهتر امنیت این مقصد نسبت به قبل خواهد شد.

فرضیه دوم - به نظر می رسد که توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث حفظ امنیت توسط جامعه محلی می شود.

جدول (۴): شاخص های آماری گرایش به مرکز و پراکندگی متغیر تاثیر توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر

حفظ امنیت توسط جامعه محلی

تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۳۰	۳/۳۸۸۹	۰/۸۲۶۲۱	۰/۱۵۰۸۵

به منظور مقایسه میانگین متغیر تاثیر توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر حفظ امنیت توسط جامعه محلی با وضعیت متوسط، از آزمون t تک نمونه ای استفاده می شود. این آزمون، میانگین داده های یک متغیر را با یک مقدار مشخص، مقایسه کرده و معناداری یا عدم معناداری اختلاف آنها را مشخص می نماید. در جدول زیر، نتایج آزمون t تک نمونه ای ارائه شده است.

جدول (۵): نتایج آزمون t تک نمونه ای در مقایسه میانگین متغیر تاثیر توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر حفظ امنیت توسط جامعه محلی و سطح متوسط

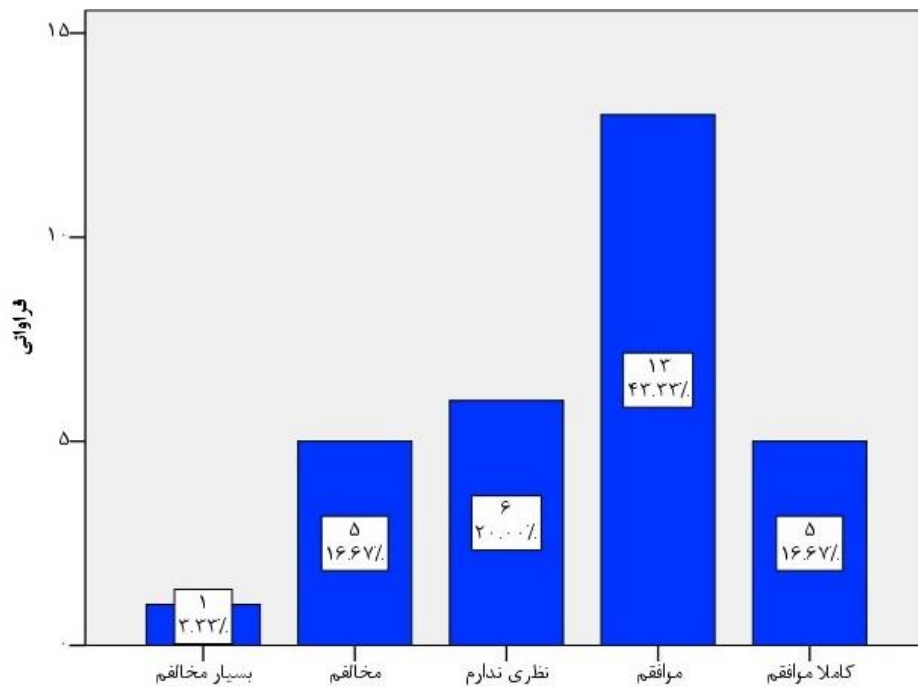
مقدار آزمون = ۳					
t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	محدوده اطمینان ۹۵ درصد	
				حد پایین	حد بالا
۲/۵۷۸	۲۹	۰/۰۱۵	۰/۳۸۸۸۹	۰/۰۸۰۴	۰/۶۹۷۴

نتایج آزمون t تک نمونه ای نشان می دهد که تفاوت معناداری بین میانگین متغیر تاثیر توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر حفظ امنیت توسط جامعه محلی (۳/۳۸۹) و مقدار متوسط (۳) وجود دارد. به عبارت دیگر، بر اساس مقدار t محاسبه شده (۲/۵۷۸) و مقدار t مرجع برای درجه آزادی ۲۹ (۲/۰۴۵) و بزرگتر بودن مقدار t محاسبه شده، همچنین بر اساس سطح معناداری محاسبه شده (۰/۰۱) و کوچکتر بودن آن از مقدار عددی ۰/۰۵ می توان نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، اختلاف معناداری بین میانگین متغیر تاثیر توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر حفظ امنیت توسط جامعه محلی و مقدار متوسط (۳) وجود دارد. لذا فرض صفر مبنی بر عدم معناداری اختلاف میانگین متغیر تاثیر توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر حفظ امنیت توسط جامعه محلی و وضعیت متوسط (۳) رد شده و فرض پژوهش تایید می شود. بر اساس بزرگتر بودن میانگین متغیر تاثیر توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر حفظ امنیت توسط جامعه محلی از سطح متوسط می توان نتیجه گرفت که توسعه گردشگری در جزایر سه گانه باعث حفظ امنیت توسط جامعه محلی می شود.

فرضیه سوم- به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیر گذار است. (سؤال هفتم پرسشنامه)

جدول (۶): توزیع فراوانی داده ها در سطوح مختلف سؤال مربوط به فرضیه سوم

فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد انباشته
۱	۳/۳	۳/۳	۳/۳
۵	۱۶/۷	۱۶/۷	۲۰/۰
۶	۲۰/۰	۲۰/۰	۴۰/۰
۱۳	۴۳/۳	۴۳/۳	۸۳/۳
۵	۱۶/۷	۱۶/۷	۱۰۰/۰
۳۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	

نمودار (۴): توزیع فراوانی داده ها در سطوح مختلف سؤال مربوط به فرضیه سوم

در پاسخ به پرسش مربوط به این فرضیه مبنی بر اینکه " به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است " ۳/۳ درصد پاسخ دهندگان گزینه بسیار مخالفم، ۱۶/۷ درصد ایشان گزینه مخالفم، ۲۰/۰ درصد گزینه نظری ندارم، ۴۳/۳ درصد گزینه موافقم و ۱۶/۷ درصد گزینه کاملاً موافقم را انتخاب نموده اند.

جدول (۷): شاخص های آماری گرایش به مرکز و پراکندگی پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه سوم مبنی بر اینکه " به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است "

تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۳۰	۳/۵۳	۱/۰۷۴	۰/۱۹۶

به منظور مقایسه میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه سوم مبنی بر اینکه " به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است " با وضعیت متوسط، از آزمون t تک نمونه ای استفاده می شود. این آزمون، میانگین داده های یک متغیر را با یک مقدار مشخص، مقایسه کرده و معناداری یا عدم معناداری اختلاف آنها را مشخص می نماید. در جدول زیر، نتایج آزمون t تک نمونه ای ارائه شده است.

جدول (۸): نتایج آزمون t تک نمونه ای در مقایسه میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه سوم مبنی بر اینکه " به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است " و سطح متوسط

مقدار آزمون = ۳						
محدوده اطمینان ۹۵ درصد		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	t	سؤال اول
حد بالا	حد پایین					
۰/۹۳	۰/۱۳	۰/۵۳۳	۰/۰۱۱	۲۹	۲/۷۱۹	

نتایج آزمون t تک نمونه ای نشان می دهد که تفاوت معناداری بین میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه سوم مبنی بر اینکه " به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است " و مقدار متوسط (۳) وجود دارد. به عبارت دیگر، بر اساس مقدار t محاسبه شده (۲/۷۱۹) و مقدار t مرجع برای درجه آزادی ۲۹ (۲/۰۴۵) و بزرگتر بودن مقدار t محاسبه شده، همچنین بر اساس سطح معناداری محاسبه شده (۰/۰۱۱) و کوچکتر بودن آن از مقدار عددی ۰/۰۵ می توان نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، اختلاف معناداری بین میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه سوم مبنی بر اینکه " به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است " و مقدار متوسط (۳) وجود دارد. لذا فرض صفر مبنی بر عدم معناداری اختلاف میانگین پاسخ ها به پرسش مربوط به فرضیه سوم مبنی بر اینکه " به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است " و وضعیت متوسط (۳) رد شده و فرض پژوهش تایید می شود. بر اساس بزرگتر بودن میانگین پاسخ ها به این پرسش از سطح متوسط می توان نتیجه گرفت که از نظر پاسخگویان، به نظر می رسد توسعه گردشگری در جزایر سه گانه بر ایجاد وفاداری جامعه محلی و عدم مهاجرت تاثیرگذار است.

۱۲- بحث و نتیجه گیری:

در این پژوهش هدف اصلی بررسی نقشی که صنعت گردشگری و امنیت بر یکدیگر دارند بود و در بحث ادبیات تحقیق به طور دقیق به این دو مقوله اشاره شد. ضمن بیان تعریف مفاهیم هر یک از این دو مقوله و ابعاد آن، رابطه این دو یعنی گردشگری و امنیت نیز مورد بررسی قرار گرفت و به طور کلی نتیجه مباحث بیانگر این امر است صنعت گردشگری به دلیل منافی که برای مقاصد و جوامع میزبان به همراه دارد به مانند منافع اقتصادی و فرهنگی و حتی اجتماعی، کشورها، دولت ها و سرمایه گذاران بیشتری را به سمت سرمایه گذاری روی این صنعت سوق داده است به طوری که هر ساله مقاصد جدید معرفی می شوند و از کشورهای توسعه یافته تا درحال توسعه و حتی کشورهای فقیر گردشگری را راه مناسبی برای درآمدزایی می دانند و همچنین آماري که از تعداد گردشگران بین المللی به چشم می خورد این نوید را می دهد که هر ساله بر تعداد افرادی که سفر می کنند و تعداد گردشگران بین المللی افزوده می شود. صنعت گردشگری توانایی اشتغال زایی افراد از کم تخصص تا متخصص را در ابعاد گسترده دارد، همچنین افزایش درآمد، ایجاد درآمدهای ارزی از جمله ی منافع این صنعت برای جوامع می باشد و همین است که این صنعت از دید متخصصین بعنوان یک صادرات نامرئی شناخته می شود چنانچه گردشگران به کشور میزبان سفر می کنند و در آنجا خدماتی دریافت می کنند و ارز و پول خرج می کنند و درواقع کشور میزبان به گردشگران خدمات می فروشد و ارز دریافت می کند به مانند یک صادرات.

اما همانطور که در ابتدای این پژوهش نیز به آن اشاره شد این صنعت در کنار منافع بسیاری که برای جوامع به همراه دارد یک صنعت حساس و شکننده است. گردشگران به دنبال آسایش، آرامش، دریافت خدمات مطلوب و با کیفیت و حداقل توقع دریافت خدماتی در برابر پولی که پرداخت می کنند دارند و درواقع گردشگر هزینه می کند تا تفریح کند و لذت ببرد و یا چیزی بیاموزد و از فرهنگ های مختلف بداند اما اگر یک مقصد گردشگری کوچک ترین شرایط استرس زا و نامنی را برای او بوجود آورد یا از

سفر خود صرف نظر خواهد کرد و یا مجدد به آن مقصد سفر نخواهد کرد و یا از آن وخیم تر تبلیغات منفی خواهد کرد، برای مثال کوچک ترین حمله تروریستی، بزه های اجتماعی، کیف قاپی و ... همگی تاثیر بشدت منفی بر صنعت گردشگری یک مقصد خواهد داشت و تبعات سنگینی را برای آن به همراه دارد و حتی ممکن است آن مقصد را تا مدت ها با رکود گردشگر همراه سازد. همین مساله خود گویای رابطه نزدیک و مستقیم گردشگری و امنیت می باشد. درواقع مقصدی که به دنبال کسب درآمد از صنعت گردشگری و گردشگر است می بایست و به ناچار باید امنیت آن را نیز فراهم کند. وقتی یک منطقه ای به یک مقصد توریستی تبدیل می شود، افراد بسیاری برای سرمایه گذاری به آنجا می آیند، هتل می سازند، مجتمع های تفریحی می سازند و ... و سالانه افراد زیادی به آن مقصد سفر می کنند در نتیجه از جامعه میزبان تعداد قابل توجهی از افراد شاغل می شوند، کسب درآمد می کنند و سطح زندگی خود را ارتقا می بخشند و دولت ها در ازای کسب سودی که از صنعت گردشگری بدست می آورند مانند مالیات ها و ... خدماتی را به گردشگران ارائه می دهند مانند زیرساخت های عمومی از قبیل معابر، بزرگراه ها و ... و درواقع صنعت گردشگری در آن مقصد گردشگری به صورت یک صنعت سودآور برای گروه های مختلفی عمل می کند و از جایی که آفت این درآمدزایی و منافع گسترده عوامل خطرناک و استرس زا مانند تروریست ها، بزهکاران می باشند دولت از طرق مختلف سعی در ایجاد، ارتقا و حفظ امنیت آن مقصد خواهد کرد در غیر اینصورت سرمایه گذاران و گردشگران فراری خواهند شد و تبعات منفی را به همراه خواهد داشت. حضور پلیس های ملموس در مکان های توریستی، حضور پلیس های مخفی، حضور پلیس ویژه گردشگری از جمله مواردی است که کشورهای توریست پذیر و موفق در زمینه گردشگری به آن روی آورده اند. بعلاوه اینکه جامعه محلی که اینک به طور مستقیم و غیرمستقیم از حضور گردشگران ذینفع است خود سعی در حفظ این امنیت، دور کردن بزهکاران، جلوگیری از بزهکاری خواهد کرد. و همینطور که از نتایج یافته های این پژوهش پیداست، متخصصین امر حداکثری پاسخ به این گزینه داده اند که امنیت از زیرساخت های اصلی گردشگری می باشد و همچنین امنیت مقاصد گردشگری برای گردشگران از اولویت های اساسی انتخاب برای سفر برخوردار بوده است و گردشگری یکی از شاخص های اصلی پی بردن به وجود و ثبات امنیت و یا عدم وجود آن در یک منطقه است.

با وجود قابلیت های طبیعی این مناطق ساحلی اما شوربختانه این منطقه نتوانسته است آنطور که باید در زمینه گردشگری فعال باشد و از این قابلیت ها بهره مند شود.

همچنین فرضیه ها نیز به گونه ای طراحی شده اند که ما را به جواب به سه پیش فرض در مورد سه مبحث برسانند یعنی نگاه دولت به امنیت جزایر سه گانه در صورت توجه به توسعه گردشگری / نقش جامعه محلی در حفظ امنیت منطقه خود در صورت توسعه گردشگری / و نقش توسعه گردشگری بر تمرکز جمعیت یا مهاجرت در جزایر سه گانه در صورت تبدیل شدن آن به یک مقصد عالی توریستی. نظر متخصصین صنعت گردشگری و امنیت که همگی آشنا به منطقه می باشند بیانگر این است که فرضیات ما مثبت بوده است به گونه ای که: توجه به توسعه گردشگری در جزایر سه گانه سبب می شود دولت بیش از پیش متوجه حفظ امنیت این منطقه باشد و اینکه در صورتی که گردشگری در این منطقه توسعه پیدا کند و بی شک جامعه محلی به طور مستقیم و غیرمستقیم در آن ذینفع می شوند، خود جامعه محلی که از وجود توریست احساس برکت و منفعت می کند سعی در ثبات و حفظ امنیت منطقه خود کرده و در صورت توسعه گردشگری در این منطقه افراد نسب به منطقه خود احساس رضایت و امنیت بیشتری خواهند داشت و طبعاً از مهاجرت به مناطق دیگر صرف نظر می کنند و سعی در آبادانی هر چه بیشتر محیط زندگی خود خواهند کرد.

پیشنهادات تحقیق:

- ✓ عزم و نگرش دولت و بخش دولتی برای تبدیل جزایر سه گانه یا حداقل بخشی از آن به مقاصد گردشگری.
- ✓ برنامه ریزی توسعه گردشگری در جزایر سه گانه با همراهی و همکاری جامعه محلی و متخصصین.

- ✓ فراهم کردن زیرساخت های عمومی و تخصصی گردشگری هر چه بیشتر و با کیفیت تر در جزایر سه گانه از طریق درآمد مالیاتی دولت یا ایجاد مشوق های سرمایه گذاری برای حضور بخش خصوصی بالخص برای افزایش تاسیسات گردشگری.
- ✓ توجه بیشتر به حفظ امنیت داخلی و خارجی جزایر سه گانه با طرح های امنیتی جامع و کاربردی.
- ✓ تبلیغات ، ایجاد نام و نشان تجاری (برند) برای مقاصد جزایر سه گانه ترجیحا با هویت ، شعار و لوگوی ملی جهت تثبیت ذهنیت ایرانی بودن جزایر سه گانه در گردشگری بین الملل و جذب بیشتر گردشگران.
- ✓ دخالت دادن هر چه بیشتر جامعه محلی در مسائل گردشگری و امنیتی منطقه و البته آموزش دادن به آنها.

۱۳- قدردانی :

تمام دستاورد معنوی و علمی این پژوهش را تقدیم می کنم به شهدای میهن بالخص شهدای نیروی دریایی ارتش که در جریان آزادسازی جزایر سه گانه و همچنین جنگ تحمیلی هشت ساله نقش بسزایی ایفا کردند . راهشان مستدام و یادشان گرامی .

منابع :

- ۱- متقی، سمیرا، صادقی، محمد، دلالت، مراد (۱۳۹۵). نقش امنیت در توسعه ی گردشگری بین المللی (نمونه موردی : گردشگران خارجی شهر یزد) ، گردشگری شهری، دوره ۳، شماره ۱.
- ۲- ضیایی، محمود؛ تراب احمدی، مژگان (۱۳۹۱). شناخت صنعت گردشگری با رویکرد سیستمی. تهران: نشر علوم اجتماعی.
- ۳- نوروزی، حدیث؛ تاج زاده نمین، ابوالفضل (۱۳۹۳). نقش امنیت بر توسعه گردشگری شهر تهران از دیدگاه گردشگران داخلی، اولین همایش بین المللی علمی - راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران.
- ۴- احمدی پور، زهرا، حافظ نیا، محمد رضا، محمدپور، علی، (۱۳۸۷). تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بازگشایی مرزها، نمونه موردی: بخش باجگیران در مرز ایران و ترکمنستان، مجله پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۶۵.
- ۵- محمودی، علی، (۱۳۸۹). موانع و مشکلات بازارچه های مرزی در توسعه منطقه ای، مطالعه موردی: مناطق شمال و شمال غرب، موسسه پژوهش های بازرگانی.
- ۶- علینقی، امیرحسین، (۱۳۷۸). داده‌هایی از عدم تعدل در جامعه ایران، استان های مرزی، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۵ - ۶.
- ۷- اینسکیپ، ادوارد (۱۳۹۲). برنامه ریزی گردشگری، رویکردی یکپارچه و پایدار به برنامه ریزی و توسعه گردشگری. ترجمه محمود حسن پور و سعید داغستانی. تهران: مهکامه.
- ۸- ضیایی، محمود؛ عزیزی، عذرا (۱۳۹۳). راهنمای تدوین و کاربرد شاخص های ارزیابی توسعه پایدار گردشگری. تهران: نشر علوم اجتماعی.
- ۹- سلطانی، ناصر، (۱۳۸۸). تبیین جایگاه گردشگری در سیاست های آمایشی مناطق مرزی شمال غرب ایران، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران، تهران.
- ۱۰- ولی شریعت پناهی، مجید؛ عینعلی، مهدی (۱۳۹۶). مدیریت برتر با روش تحقیقی دلفی، تهران: پرسیس.

- ۱۱- موقرپاک، علی؛ قربانی، فاطمه (۱۳۹۷). جایگاه گردشگری در امنیت ملی و روند توسعه کشورها (مطالعه موردی: کشور ایران)، فصل نامه جغرافیایی فضای گردشگری، دوره ۷، شماره ۲۶، صفحات ۲۵-۱.
- ۱۲- صالح نیا، علی (۱۳۹۵). بررسی نظری مفهوم امنیت ملی و ابعاد مختلف آن. مجموعه آثار و مقالات برگزیده دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت.
- ۱۳- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵). فرهنگ دفاعی و امنیتی. تهران: انتشارات سنا.
- ۱۴- علایی، حسین (۱۳۹۱). امنیت پایدار در سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران. تهران: فصلنامه راهبرد دفاعی، سال دهم، شماره ۳۹.
- ۱۵- پورسعید، فرزاد (۱۳۹۲). فرهنگ توصیفی اصطلاحات. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۲.
- ۱۶- بابائی همتی، روشن؛ موسوی، نرجس (۱۳۹۳). گردشگری خلاق. قم: جوانان موفق.
- ۱۷- زاهدی، شمس السادات (۱۳۹۳). مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار با تاکید بر محیط زیست. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۱۸- رنجبریان، بهرام؛ زاهدی، محمد (۱۳۹۰). شناخت گردشگری. اصفهان: چهارباغ.
- ۱۹- صیدی، سید اسکندر؛ هدایتی مقدم، زهرا (۱۳۸۹). نقش امنیت در توسعه گردشگری. سال چهارم، شماره هشتم، صفحات ۹۷-۱۱۰.
- ۲۰- زارع نژاد اشکذری، عباس و [دیگران] (۱۳۹۱). گردشگری ساحلی و امنیت ساحلی چابهار در راستای توسعه پایدار. اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران- ۲۸ لغایت ۳۰ بهمن ۹۱.
- ۲۱- لطفی فر، مجتبی؛ یغفوری، حسین (۱۳۹۱). نقش امنیت در توسعه گردشگری، مورد شناسی، چابهار. اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران- ۲۸ لغایت ۳۰ بهمن ۹۱.
- ۲۲- عبدلی، اصغر، محمدی، جمال، ابراهیمی، رضا (۱۳۹۳). تحلیلی بر میزان احساس امنیت اجتماعی گردشگران شهری (مطالعه موردی: گردشگران داخلی شهر اصفهان)، نشریه علمی-پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۱۸، شماره ۵۰.
- ۲۳- سینایی، وحید (۱۳۸۲). گردشگری در ایران عملکردها و چالش ها، دفتر مطالعات فرهنگی (مجلس شورای اسلامی مرکز پژوهش ها).
- ۲۴- رجبی، آرزیتا؛ خان محمدی، مرضیه (۱۳۸۸). جرایم علیه گردشگران در مقصدهای گردشگری (مطالعه موردی: کلانشهر تهران)، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، علمی- پژوهشی، سالم ششم، شماره ۲۳.
- ۲۵- کاشف، اسماعیل (۱۳۹۱). امنیت، سیستان و بلوچستان و توریسم پایدار (موردی: توریسم ساحلی چابهار)، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت (چالش ها و رهیافت ها)، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ۳۰ و ۳۱ فروردین ۹۱.

۲۶- مجتهدزاده، پیروز (۱۳۷۱). تاریخ و جغرافیای سیاسی جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، مرداد و شهریور، شماره ۵۹ و ۶۰، ص ۴ تا ۱۱.

۲۷- مرکز اسناد انقلاب اسلامی (۱۴۰۲). حاکمیت ایران بر جزایر سه‌گانه به روایت اردشیر زاهدی، سایت مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

۲۸- نکوئی صدری، بهرام (۱۳۹۴). جزوه درسی کارگاه مبانی اکوتوریسم در ایران.

29- Hughes, Howard (2000). Arts, Entertainment and Tourism. A division of Reed Educational and Professional Publishing Ltd.

30- www.isna.ir